

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OMKRING
'GUVERNØREN'

Notater om de
danske Rehlinger

Ved *Erik Rehling*
1967-1975

OMKRING 'G U V E R N Ø R E N'

Notater om de
danske Rehling'er

Ved Erik Rehling
1967-1975

I 1915 offentliggjorde H. Hjorth Nielsen (Pers.Tidsskr. VI B, 2.H.) en beretning om "Familien Rehling", i det følgende omtalt som "stamtavlen". Den bygger på grundige litteratur- og arkivstudier, og støtter sig for det indiske afsnits vedkommende til trykte og utrykte arbejder af Kay Larsen. Siden er kilderne vedrørende Dansk-Ostindien, offentlige såvel som adskillige private, grundigt udforskede og udnyttede i samleværket Vore Gamle Tropekolonier (VGT I 1952), den her vedkommende sidste periode behandlet af nuværende overarkivar Aa. Rasch, hvis resultater delvis benyttes nedenfor.

Nogle få unøjagtigheder i stamtavlen af 1915 har kunnet konstateres, men den forbliver det væsentlige grundlag for den som vil skrive familiens historie. Om de formentlig to første generationer her i landet har den kun få og usikre data, og lidet sandsynligt er det, at videre forskning eller større historisk fantasi vil kunne kaste et klarere lys over disse ældste danske Rehling'er.

Ud af de i stamtavlen samlede personal-historiske data, af de mange bevarede familie-breve og andre manuskripter, samt af adskillige vidnesbyrd i den trykte litteratur, er i dette skrift samlet hvad der skønnes at kunne have fortsat interesse (i al fald har haft forfatterens). For de sidste generationers vedkommende har mundtlig tradition og personlige erindringer været en væsentlig eller helt dominerende kilde. Det hele stof er søgt fremstillet i en læselig sammenhæng, hvori også er indflettet visse ræsonnementer eller formodninger.

En familie-historie som denne tør vel ikke vente så meget mere end familie-interesse. Dog vil den nok i adskilligt være typisk, især derved at de skiftende slægtled afspejler skiftende skikke, smag og tænke måde. Måske også ved den sammenhæng i personernes anlæg og egenskaber som kan spores gennem generationerne.

I denne slægts historie står "Guvernøren" - hans senere stående navn i familien - midtvejs (1775-1841). Efterkommerne har den nu ældste generation (ak, sparsomt repræsenteret) et ret godt overblik over; vi har kendt dem, eller dog tit hørt dem omtalt af vore forældre og deres samtidige. (Undtages må dog de guvernørens sønner som forblev i Indien, og de fleste af deres descendenter.) Hvad hans forfædre angår, må vi for en væsentlig del tage til takke med det materiale Hjorth Nielsen så flittigt har samlet i den forannævnte afhandling. Endnu guvernørens fader, Egebjerg-provsten, kan vi dog nå ad andre veje. Han har manifesteret sig i litteraturen, dels ved egne produkter, dels besunget og beskrevet af en digter-ven, og hans minde lever i Egebjerg formedelst den mønstergyldige præstegård han af egne midler lod bygge, og som i dag står nogenlunde uforandret. Men forud for ham går to sikkert attesterede slægtled, og man skimter to endnu ældre. Foran guvernøren således antagelig fem generationer i Danmark. Efter ham fem (og begyndelser til en sjette). En anselig plads i ahne-rækken får han tillige på grund af kildernes relative rigdom.

Sidst i denne publikation er stamtavlen af 1915 a-jour-ført. Illustrationerne, de fleste efter fotografier, gamle eller fra i dag, vil forhåbenlig give de mange ord et tilskud af liv.

Dette forord blev skrevet i 1967, da bogen var fuldt færdig i manuskript. Det var 300-året for den ældste fuldt bevidnede danske Rehlings fødsel (2/12-1667). Efter flere resultatløse forhandlinger med forlag og bogtrykkerier om trykning og udgivelse blev manuskriptet henlagt. Efter bogens hvile i 8 år (dog ikke de klassiske ni) har jeg nu ladet den fremstille i maskin-skreven form, og uddeler den gerne til de resterende Rehling-ætlinge som måtte have nogen interesse for emnet.

I mit eget slægtled er det siden stoffets samling tyndet stærkt ud, og det er vel meget begrænset, hvor længe interessen for Rehling-forfædrene kan holde sig i de følgende generationer - mest sidegrene på det stamtræ som har været eneste emne for den følgende fremstilling. Man er kommet for sent til opgaven: havde i yngre år knap tid at se sig langt tilbage, og forsømte af samme grund, mens tid endnu var, at spørge de ældre hvis erindringer eller erindrede familie-traditioner gik langt tilbage i forrige århundrede, og som vel kunde have givet et og andet værdifuldt supplement til bogens senere kapitler.

I anledning af denne sildige realisation af min bog skylder jeg mine nærmeste descendenter, i første og andet led, en tak for uvurderlig bistand, ved fotografiske optagelser, ved renskrivning af teksten, og ved overvågelse af bogens sluttelige udformning - hvortil mine egne kræfter knap længere strakte.

En speciel tak skylder jeg min kusine Agnete Lautrup f. Prahll, som er opvokset i et hjem med megen veneration for ahnerne, og som trofast har opbevaret adskillige familie-breve og -billeder, inciteret min interesse for emnet, og givet mig værdifulde oplysninger. Denne datter-datter-datter af Guvernøren, måske den eneste i hvem de gamle familie-minder endnu lever, helt indtil de indiske dage - hende ønsker jeg som min første læser.

I maj 1975.

E.R.

F O R H I S T O R I E

Som en del andre danske slægter med tyske navne er Rehling'erne efter alt at dømmes indvandret under 30-års-krigen (som krigs- eller tros-flygtninge). Det vides, at adskillige medlemmer af den ældgamle adelige familie v. Rehling(en) på denne tid forlod Augsburg, men trods en ældre slægts-tradition om afstamning fra denne familie, og trods adskillige grundige efterforskninger (også af fagfolk) i tyske arkiver, er det ikke lykkedes at opspore et "missing link". I øvrigt tør det vel siges, at den danske slægt har ydet (nu i henved 300 år) så net en indsats her i landet at den ikke har nødig at smykke sig ved en forestilling om eventuelle fornemme tyske forfædre, hvis personlige dyder taber sig i det uvisse.

Her skal først dvæles lidt ved "forhistorien", dvs. de ikke sikkert bevidnede danske ahner, og teorien vedrørende deres tyske herkomst.

De foreliggende skriftlige vidnesbyrd til belysning af familiens forhistorie (skæringspunktet er 1667) stammer, mistænkeligt nok, alle fra 1780'erne og fra en ret snæver kreds af samtidige familie-medlemmer. Da de således er fremkommet mindst halvandet århundrede efter de (formodede) tidligste danske forfædres levetid (som må have været første del af 17. århundrede), kan en objektiv historiker ikke tillægge dem ret megen dokumentarisk værdi, hvis de ikke støttes af andre kendsgerninger (jf. Hjorth Nielsen i stamtavlen). Vidnesbyrdene er følgende.

1. Etatsråd Jacob Stenderup, hvis svigermoder var Egebjerg-præstens fæster, Anna Maria f. Rehling, har i 1781 gjort nogle optegnelser om hendes forfædre (mskr. i Rigsarkivet). Ifølge disse skulde der forud for hendes fader, den helt sikre Johan R. f. 1667, være gået både en fader og en farfader her i landet. Noget af det som hidtil har kunnet konstateres om personer af navnet R. og deres bopæle i København i 17. årh., stemmer med Stenderups angivelser, men andet modsiger. Så vidt skønnes af de i stamtavlen samlede sikre data sammenholdt med Stenderups manuskript, er

det overvejende sandsynligt, at ovennævnte Johan R. har haft to forfædre i Danmark. De har blot ikke kunnet bringes i sikker relation til efterkommerne, og hvad manuskriptet oplyser om dem, kan ikke i et og alt være rigtigt; dog kan der nås til rimelige formodninger. Her skal det fremhæves, at da "klædekrammeren" f. 1667 ejede og beboede en gård på Amagertorv, og da et skøde af 1635, udstedt af Chr. IV, nævner en kræmmer Johan R. som ejer af en gård på Amagertorv, må man naturligt tænke sig et nært familieskab. Den ældre Johan kan ikke være fader til den yngre, da han efter alt at dømme er død før 1645, men han kan meget vel have været en farfader (det vilde stemme godt med årstallene og med det fælles fornavn), og måske har han, som af Hjorth Nielsen formodet, været den første Rehling i Danmark.

Faderen til Johan f. 1667 er heller ikke sikker. Trods Stenderups angivende, at også denne hed Johan, taler sandsynligheden for den Jørgen Rehling (navnet, som dengang almindeligt, stavet forskelligt: Redling, Redlich, ReKling) der 1662 blev optaget i silke-, ulden- og klædekræmmer-lavet (som siden Johan f. 1667), og som 1668 ejede et hus i Klædeboderne (hvilket sidste passer med Stenderups oplysning).

I øvrigt bør der vel tillægges Stenderups notater (m.h.t. hustruens forfædre) nogen vægt. Hans væsentlige kilde har formodentlig været svigermoderen, der som datter af Johan f. 1667 naturligt har haft en levende bevidsthed om familiens første repræsentanter i Danmark og om dens tyske oprindelse. Hun har, synes det, haft en nær tilknytning til faderen (efter sin første mands død boede hun en tid, i al fald 1743, hos ham på Amagertorv). Hende skyldes vel også Stenderups påstand om de to fra Tyskland (sidst fra Osnabrück) indvandrede brødre Johan og Andreas (en forestilling som vanskeligt kan tænkes opstået ved forvanskning). Hun kan næppe have noget ansvar for teorien om afstamning fra Augsburg-slægten. Der findes i øvrigt ikke få familier Rehling i Tyskland. - M.h.t. det forbehold der i al fald må tages overfor Stenderup som kilde, kan det erindres, at hans manuskript er dateret 1781, dvs. næsten 20 år efter svigermoderens død. Hvad hun har meddelt ham, kan let have forskudt sig i hans bevidsthed.

2. Egebjerg-præsten har i et brev dateret 1785 givet sin svoger Morten Qvistgaard nogle (åbenbart af denne ønskede) meddelelser om sine forfædre, ledsagede af en "tabula genealogica", en liste over repræsentanter for den adelige tyske familie v. Rehling i Schwaben, med isolerede, ganske korte oplysninger om de enkelte. Såvel brevet som person-listen foreligger i adskillige afskrifter, vidnende om visse i familien nu og da opdukkende ambitioner. I brevet meddeler provsten at "Min oldefader (rettere vel tip-oldefader) kom herind fra Osnabrück i Westphalen". Han mener at indvandrerens må nedstamme fra en af de i listen nævnte, men har kun svag formodning om hvem det kunde være.

Listens forfatter synes at have samlet alt hvad han har kunnet finde om personer af navnet v. Rehling. Den går helt tilbage til år 936, men udviser så formidable spring i tid (tit mere end 100 år) at man ikke på dette grundlag alene kan være sikker på at der er tale om én og samme slægt. Hvordan listen er blevet til, kan vel ikke siges; men det vides at der på Stenderups og provst R.s tid i litteraturen har foreligget efterretninger om Augsburg-slægten (og at Stenderup har kendt dem). Tør det formodes at provstens fader, magister Johan, under sit lange ungdomsophold i udlandet har samlet dette materiale eller en del af det? Han har i al fald (if. nævnte brev fra sønnen) hjemført et aftryk af det formentlige familie-våben, modtaget af en v. Rehling som var post-direktør i Sachsen.

Af det sidste tør vel sluttes, at familien ikke på det tidspunkt har ejet noget signet e.l. med våbenskjold; følgelig tvivlsomt at den fra Tyskland har medført noget sådant. Et signet med våben er endnu i familiens besiddelse, men uvist hvem der har ladet det fremstille, og hvornår. Tør man gætte på en gengivelse af den sachsiske postdirektørs? (Se i øvrigt hos Hjorth Nielsen om dette skjold og dets afvigelse fra Augsburg-slægtens.)

3. I 1786, altså kort efter at have modtaget provstens oplysninger, ansøgte godsejer, justitsråd Morten Qvistgaard, gift med provstens søster Martha, om optagelse i den danske adelstand under navnet de Rehling Qvistgaard, med henvisning til at hans hustru nedstammede "i fædrene linje fra den anselige gamle adelige Rehlingske familie i Schwaben". - Han fik mærkelig nok til-

ladelsen, skønt det er højst tvivlsomt, at han har kunnet gyldigt dokumentere sin påstand vedrørende hustruens afstamning.

Det synes som disse tre nært forbundne slægtninge (provsten, hans svoger Qvistgaard og hans halvsvoger Stenderup) har stimuleret hinanden i en (prisiværdig) interesse for de Rehling'ske forfædre, og en (knap så prisværdig) ambition på familiens vegne.

Det er måske endelig på tide, at familie-skrønen om adelig afstamning aflives, under hensyn til foreliggende fakta. (1) At navnet Rehling ikke er usædvanligt i Tyskland. (2) At de første i Danmark indvandrede kom fra Westphalen (langt fra Augsburg). (3) At disse ifølge en længe fastholdt tradition var to brødre Johannes og Andreas, og at disse var "kræmmere". (4) At der trods arkiv-kyndiges efterforskninger i Tyskland ikke har kunnet findes ringeste forbindelse til de gamle Rehling'er i Augsburg (mest kendte fra middelalderen, senere uddøde).

Om der end kunde tænkes en (gennem århundreder usporlig) sammenhæng (vi er jo alle Adams børn) - kan det så smigre de danske Rehling'er, som aldrig siden deres første færd her i landet har været adelige, men som ved flid og dygtighed, og ved indtagelse af ansete stillinger, har erhvervet sig dansk borgerret såvel som nogen, og ikke behøver at smykke sig med løse formodninger om et tabt adelskab. De har samme hjemmel i vort fædreland som utallige, nu uundværlige tyske "låneord" (som visse provinsialister har ønsket at udrydde).

Før der gås over til det historisk fuldt bevidnede, skal her endnu nævnes, at der både i 17. og 18. århundrede er konstateret personer af navnet Rehling her i landet, hvilke blot ikke har kunnet sættes i forbindelse med den sikre stamtavle over den nuværende familie. Denne begynder med Johan f. 1667, og han har som nævnt antagelig haft en fader og en farfader i Danmark. Men disse kan have haft brødre, og disse efterkommere. Det tør formodes, at de Rehling'er udenfor stamtavlen som Hjorth Nielsen har opregnet til sidst, eller dog en del af dem, har tilhørt familien (navnet har aldrig været almindeligt her i landet). De har blot, i deres hovedsagelig inferiøre bestillinger, aldrig tildraget sig opmærksomhed, og de har, besynderligt nok, ikke efterladt sig spor i 19. og 20. århundrede. De kan jo endelig også have tilhørt en

anden indvandret familie Rehling. Den eneste om hvem det med næsten fuld sikkerhed kan siges at han var af "vor" familie, er den Henrik R. hvis hustru og datter og svigersøn alle (1706-08) nedsattes i familie-gravstedet i Petri Kirke; de to sidste havde desuden været faddere ved Johan R.s børns dåb, og rimeligvis har denne Henrik R. været hans farbroder.

K L Æ D E K R Æ M M E R E N

Johan Rehling (1667 - 1744).

Den (efter alt hidtil foreliggende) første helt sikre repræsentant for den nuværende familie er den Johan R. som fødtes i København 1667, vistnok 2/12. Han synes at have været fuldt akklimatiseret i familiens nye fædreland. Som sagt ejede han, og beboede (i al fald fra 1703) indtil sin død "gården" på Amagertorv (nuv. nr. 17, hvis grund nåede helt til Læderstræde). 30 år gammel optoges han i klædekræmmer-lavet (som den formentlige fader Jørgen R.) og fik samtidig borgerskab i København. (Købmænd var dengang byens bourgeoisie, langt højere ansete end håndværkere.) Om hans hjemmehørighed vidner, at han 1724 blev medlem af byrådet ("byens 32 mænd"). Også adskillige andre offentlige hverv bestred han. Det ene som det andet søgte han i sin alderdom, tildels forgæves, at blive befriet for: man bad ham blive, mod at lette hans byrder.

Han blev den (indtil dato) sidste forretningsmand i rækken af danske Rehling'er. Af hans personlige egenskaber, så vidt de erkendes på den lange afstand, genfinder man (om det så skyldes arv eller oplæring) i led på led blandt efterkommerne: fliden, beskedenheden, og driften til at yde en nyttig indsats.

Han ejede et par andre ejendomme i byen, og havde penge anbragt i flere; var åbenbart velhavende. Lavets bøger viser at han var en rundhåndet giver. Så vidt det kan ses, klarede han sin forretning alene, uden svend eller læredreng, alt tydende på et stilfærdigt og arbejdsomt liv. Taknemmeligt skal erindres hans dygtighed og de ved den skabte midler, som betingede familiens

overgang til de højere samfunds-klasser - og de nærmest følgende generationers formuenhed - og gavmildhed.

Den gamle klædekræmmer begravedes med en for hans stand usædvanlig hæder i Sct. Petri Kirke. I samme familie-gravsted (opr. nr. 97) nedsattes alle efterkommere til og med Egebjerg-præsten. Forud for Johan R. var i samme gravsted nedsat hans svigerfader, købmand Johan Sterck. Det vides at dennes enke efterlod en betydelig formue - hvoraf en del vel er tilfaldet Rehling'erne.

At familien var knyttet til den tyske Petri Kirke, kan have haft sammenhæng med dens tyske herkomst, men har ikke nødvendigvis haft det. Tysk har knap været følt som et helt fremmed sprog (som fx. fransk eller engelsk); det har i København på den tid været hørt og talt mere end man nu almindeligt forestiller sig, og klædekræmmeren har haft mangen lejlighed til at holde familiens fædrene-sprog ved lige. Der har heller ikke været noget mærkeligt i at hans datter ægtede den tyske hofpræst (H.N. Wittmaack). Hvis han selv har læst noget (man gætter på nogle andagtsbøger og opbyggelige digte), har det sandsynligvis været på tysk. Den danske litteratur var på den tid fattig eller kun i vorden, og den tyske læsning var endnu længe efter dominerende i de højere klasser (jf. nedenfor vedr. "provsten" og "guvernøren"). Man kunde her erindre Rahbeks berømte udtalelse, at "tysken er vi født med ligesom med arvesynden".

Hvor gerne vilde man ikke kunne forestille sig denne stamfader, og hans miljø. Men det hele fortaber sig i en næsten før-Holberg'sk tid, og et indtryk af det daværende København, specielt Amagertorv, opnås nu vanskeligt (trods gamle "prospekter").

1. Amager Torv ved Klædekræmmerens tid (og Holbergs). En senere kopi efter Laurids de Turahs kobberstik 1748. Johan Rehlings "gård" lå i den højre husrække, men er ikke synlig på billedet. Nuværende Amager Torv nr. 17 (for tiden Brøstes ejendom).

Prospect af Amager Tørm.
St. Nikolai Kirke

Vue du Marché d'Amack
St. Nikolai Kirke

Prospect von dem Amager
St. Nikolai Kirke

M A G I S T E R E N

Johan Rehling (1703-75).

Silke-, ulden- og klæde-kræmmeren på Amagertorv opnåede (1726) tilladelse til at hans to børn, Johan og Anna Maria, måtte "gå lige i arv" (jf. foran om det åbenbart nære forhold mellem fader og datter). Om den (altså da) eneste søn, hans person og hans virksomhed, findes ret sparsomme oplysninger. Fornavnet havde han sikkert efter sin morfader Johan Sterck, uden hensyn til at han derved kom til at hedde som sin fader. Opkaldelses-skikken var mærkeligt længe stærkere end trangen til variation - hvad den Rehling'ske stamtavle afgiver talrige vidnesbyrd om (jf. slutningen af disse optegnelser).

Denne Johan blev familiens første akademiker, student fra Nykøbing F. (1722) - uvist hvorfor netop Falster. Efter teologisk eksamen var han to år i udlandet (tidens skik blandt bedre folks sønner; jf. Jean de France), og efter hjemkomsten erhvervede han yderligere magister-graden (1732). Blev siden sognepræst, først på Drejø, så på Samsø (Koldby), sidst og længst på Sjælland (Haslev-Bråby). Han stiftede tre legater: for disciple i Nykøbing Skole (hvor hans søn var pebling); for "hørere" ved latinskolen i Viborg (hvor hans svigerfader var biskop); og for præste-enker i Ringsted herred (hvorunder han hørte som sognepræst i Haslev); og efter hans død oprettedes endnu et legat til minde om ham ("det Rehling'ske legat", for købmands-enker). Disse bemidlede forfædre har været opsatte på at deres midler kom andre til gode.

Noget alment kan vel ses i dette, at de første generationer er købmænd, for hvis erhvervede formue en honnet ambition tilfreds-stilles, idet en søn holdes til bogen, så han kan blive - og bliver - præst, hvorefter en akademisk tradition fastholdes i alle følgende led.

2. Titelblad til vor barok-poet C.F.Wadskjær's 8-sidige hyldest-digt ved Magisterens bryllup (hans andet, hvorfra de følgende Rehling'er nedstammer). Johan (Johansen) Rehling var da sognepræst på Samsø. Illustrationen er stærkt nedsat, fra barokkens almindelige pompøse kvart-format.

Poëtiske Betænkninger

Over

En vis Orientalst Leve = Regel,

i nogle ringe Gratulations - Stropher

til den

Enkeltige Agte = Forening

imellem

Edle, Bel-ærværdige og Hønlærde

MAG. Johan Rebling,

Belfortiente Soyne - Herre for Kolbye-Meenighed paa Samsøe,

og

Bel-Edle og Belbørdige

Hr. Regina Dorothea Wöldike,

Hans Bel-ædle Hønlærde

Hr. Biskop WÖLDIKES

Hønlærde elskelige Domsfru - Dotter,

Da de i en Hønlærde Forsamling fuldbørdede ovennævnte
lyttelige Forening i Kiøbenhavn den 12 Jun. 1743.

Af den Bel-ædle Families

Forbundne og Allerødmøstige Tjenner

C. F. WADSKIÆR.

At Johan R. efter sin embeds-eksamen tillod sig (vel på fadere-rens bekostning) så langt et udenlands-ophold, og siden at ofre endnu et par år på magister-graden, tyder på en fremdrift ud over det almindelige. At denne grad var noget hos en sognepræst særligt, fremgår af at han bestandig omtales som magister Rehling. Typisk er det vel også at en ambitiøs yngling drages mod videnskaben - og siden sluges af embedets praksis (i al fald foreligger intet resultat af senere studier).

Magister Johan var tre gange gift. Den første hustru (en præstedatter) døde i 1741 få dage efter sin første nedkomst (sønnen blev kun 16 år gammel). I 1743 indgik han nyt ægteskab, det i vor sammenhæng relevante, med en datter af biskop Wøldike i Viborg. Efter hendes død i 1758 giftede han sig, 62 år gammel, i 1765, med en provstedatter Wøldike (der overlevede ham). Ingen børn.

Som et lille tidstræk, et vidnesbyrd om at den gamle skik med patronymika endnu i 18. århundrede var særdeles levende også i akademiske kredse, kan det her nævnes, at disse tre hustruer alle foran deres familienavn i dåben var opkaldt efter deres fader, henholdsvis Corfitsdatter, Andreasdatter, Pedersdatter. Og magisteren selv benævnes i kirkebøger (og var da vel døbt) Johan Johansen Rehling. Ja endnu hans søn provsten får undertiden officielt et Johansen foran familienavnet. - (Så stædigt som navnet Johan er fastholdt gennem alle generationer, kunde vi nu have heddet Johansen, om vi ikke fra vore forfædre i Tyskland havde medført den dér ældre skik med et nedarvet familienavn.)

Ved Johan R.s andet bryllup opvartede vor barok-poet par excellence, C. F. Wadskiær, med et pompøst digt. Med titlen fylder det otte tæt-trykte kvart-sider. Mon det virkelig in extenso har været reciteret ved festen (af digteren selv?) - i så fald sikkert uden de lange og lærde latinske og franske fodnoter (som måtte have kedet i al fald damerne til døde). Et indtryk af tiden, af barokkens smag og stil, giver allerede titlen, som her gengives in facsimile.

Ikke blot titlen, også teksten skulde være anselig, have fylde. Og vist har poeten, trods det hastværk hvormed han til sidst und-

skylder sig, forstået at gøre snakken lang (han betalt vel i forhold til længden). Af den "orientalske leveregel" bliver der både filosofi og novelle, begge dele såre vrøvlede, og med den tyndest tænkelige tråd knyttet til situationen. Først på den syvende og sidste side når man til lejligheden. Af denne digtets slutning citeres her de sidste linjer.

Det samme Vidne gives kand
Den lærde Samsøe-Præste-Mand,
Som Bispens Dotter nyder,
At han har vel anlagt sin Tiid
Paa Samsøe-Land i Dyd og Fliid,
Og hvad hans Orden pryder.
At han ey mindre der end her
Har viist, at han en Elsker er
Af de høylærde Muser,
Som Bruden uden Jalousie
Maa lide at han, alle Ni,
Fremdeeles hos sig huser.
Jeg slutter dette Hast-Verk da,
Hvorledes jeg der slipper fra,
Der over Hals og Hoved
Blev gjort, som min Undskyldning er,
Om jeg kand have her og der
(Som selv Homerus) soved.
Men før jeg bryder Verset af,
Jeg ønske vil, at Bruden brav
Paa Samsøe-Land maa trives,
Saa hendes Snør-Liv inden Aar
Vil lægges ud, og Fare staaer
For Afskeed plat at gives.

Ikke utænkeligt, at den gamle klædekræmmer i dette sit næstsidste leveår har deltaget i bryllupsfesten, og at det har glædet ham at se sønnen hyldet som præst og lærd mand af en højt anset digter - hvis han da har forstået noget af Wadskiærs ordflom.

Hvor meget mag. Johan bortset fra ungdoms-årene har omgædedes muser, lærde eller andre, forbliver vel ukendt. Derimod skal han efter en (ubekræftet) tradition på Haslev-egnen stundom have følt sig besværet af sit embede, mismodig over sognebørnenes ringe modtagelighed for hans belæringer. Det var jo endnu stavnsbåndets dage, og menigheden, navnlig vel den i det udprægede landsogn Bråby, bestod nok overvejende af mer eller mindre forslidte bøn-

der (selv om det hævdes, at de under Bregentved havde det relativt godt).

Magisteren har dog haft andet publikum end bønderne, også i Bråby. Det får man endnu i dag et indtryk af ved besøg i Bråby kirke, der - modsat den i Haslev - er nogenlunde uforandret, både udvendig og indvendig. En del af inventaret, især stolestader og prædikestol, er åbenbart fornyet; men bevaret, og stærkt dominerende, er et korgitter og et "stolestade" for den

3. Greve-logen i Bråby kirke. Man skimter endnu bag vinduerne de to højryggede stole, hvorfra de adelige patroner i deres afsondrethed har overværet gudstjenesten, med prædiken af den sognepræst det havde behaget dem at ansætte (Magisteren).

grevelige familie på Bregentved, begge dele ifølge indskrifter opsatte i 1695, og begge dele i en prangende, groft og billigt udført barokstil, som virker brutalt i det fine slanke spidsbuede rum. Den massive ballustrade skjuler næsten ganske udsigten til kor og alter, og stolestadet (således kaldet i den lange inskription) når fra gulv til pillernes overkant og er øverst en bred balkon forsynet med vinduer mod kirkerummet, bag hvilke endnu ses to højryggede stole, nu vel kun musæums-genstande. Magister R. har (når det passede herskabet at overvære gudstjenesten) talt ikke blot til sin landlige menighed men - i al fald i bogstavelig forstand - hen over hovederne på den, til den grevelige familie i logen overfor. Måske har dog disse eksklusive kirkegængere stundom lukket vinduerne, når prædikenen faldt dem for kedsommelig, eller når stanken fra bøndernes våde overtøj rev dem for stærkt i næsen.

Afhængigheden af "herskabet" bør erindres. Egnens kirker hørte jo under herregårdene Gisselfeldt og Bregentved, og det var i al fald disses besiddere som "kaldte" sognepræsten. Magisteren indsattes i sit embede, som siden hans søn og hjælpepræst, af greve Adam Gottlob Moltke, Bregentved.

Af magister Rehlings børn nåede kun to den voksne alder, nemlig Martha (som ægtede Morten Qvistgaard) og den fire år yngre

P R O V S T E N

Andreas Johan Rehling (1748-90).

De var begge født i Koldby (Samsø) og børn af det ovenomtalte andet ægteskab. Sønnen blev 16 år gammel student fra Herlufsholm (ikke så langt fra Haslev, hvor han var opvokset siden sit 2. leveår) og efter teologisk eksamen en tid personel kappellan hos den gamle og trøtte fader. Sin længste præstegerning fik han i Egebjerg (Odsherred), hvor han i 1774 blev sognepræst, og senere valgt til provst, og hvor det synlige minde om ham, den meget smukke præstegård, indtil nutiden er omfattet med veneration af hans efterfølgere i embedet.

Omtrent samtidig med udnævnelsen til sognepræst viedes han til den provste-datter, Susanne Beckman, som i fire år, siden hendes 16., havde været hans forlovede. Så længe ventede man dengang. Nedenfor skal denne vor elskelige stammoder erindres som et ikke uvæsenligt led i vore forudsætninger.

I Egebjerg fødtes seks børn. Hvad der fik Rehling til at forlade dette hjem, på hvilket han havde ofret en betydelig del af sin formue, skal mest have været et ønske om at få sine sønner (blandt hvilke den senere guvernør) undervist i offentlig skole uden at skulle fjerne dem fra forældre-hjemmet. (Har han måske haft uheldige erfaringer fra sin egen skoletid på Herlufsholm?) I 1786 udnævntes han til sognepræst i Hillerød-Herlev og slotspræst "til Frederiksborg Slot".

Hillerød havde da endnu ingen anden kirke end slotskirken, hvor R.s Hillerød-prædikener er holdt. Mens "hofpræsten" havde bolig på slottet, måtte R. tage til takke med den gamle præstegård i Ll. Kannikegade. Bygningen ("gården") var i 1671 indkøbt til dette brug, men det indre ombyggedes "i 18. århundrede" (snarest før provstens tid). Præstegården ligger stadig på samme sted, men facaden er siden ændret: det oprindelige bindingsværk "på Hostrups tid" (1862-81) erstattet med grundmur. (I "Hillerød By", udg. af Frederiksborg Amts historiske Samfund 1925, s. 47, findes en pennetegning af præstegården som den nu præsenterer sig i gadebilledet.)

Provstens år i Hillerød (1786-90) falder næsten ganske sammen med digteren Peder Horrebow Hastes (1786-91). Han var i denne ungdoms-periode huslærer i Hillerød, og yndet som lejligheds-poet. Skønt 17 år yngre blev han en meget nær ven af provsten, og af dennes hustru - Sanne, som han stedse familiært benævner hende. Til de to har han skrevet nogle af sine heldigste digte, og her skal han, skønt en af litteraturens mindre guder, erindres som den der (modsat Wadskiær i hans digt til provstens fader) ud af et fuldt hjerte og et intimt kendskab har givet os en poetisk hyldest til Andreas Johan Rehling, og desuden en levnedstegning af ham.

Haste havde vel ingen stærk original poetisk evne, men var litterært dannet og en følsom sjæl. Hans stil er det udgående 18.

århundredes højtids-stil, og den har virkelig nu og da lidt genklang af den Ewald'ske tone (som han beundrede). Håndværket kunde han, og det er måske knap retfærdigt, at Vilh. Andersen i sin litteratur-historie betegner ham som en "damedigter" (måske med noget henblik på at en del af hans poesier tryktes - som siden Johannes Rehlings - i Poulsens "Nytaarsgave", i de første år-gange kaldt "for Damer"). Den følsomhed som kommer til orde i Hastes digte, var endnu i lange tider såvist ikke blot damers. Derom vidner til overflod familie-brevene (samt at Hastes "Samlede udvalgte Digte" kunde udgives endnu i 1835). I øvrigt: skønt der er mange tårer i hans digte, var han som menneske (if. et citat i Biogr.Lex.) "en særdeles ven af selskabelige glæder, og søgtes for sin blide karakter og smukke viser af mange kredse". Just den blide karakter har stemt med tonen i provste-hjemmet.

Lad nogle strofer af disse digte lyde til minde om den "menneskevenlige" provst, om hans hengivne unge ven, og om den tone som var deres tids (og som Johannes Rehling siden blev tro i sine digte).

Sang, paa den 23 Januar 1789 (på "Sannes" fødselsdag, efter hendes overståede sygdom).

Som sorte Skye for Stormens Vælde,
der hyler gennem sprukne Fielde,
og sukker i siberisk Iis,
opløses mildt af Phoebi Varme:
saa svandt vor Angst i Glædens Arme,
vort Klageraab i Himlens Priis.

- - -

Saa smile alle Dine Dage,
og Engle fryde sig, og smage,
at Jorden og har himmelsk Lyst!
Saa dræbe Støvets Ven hver Smerte,
og læse i vort tunge Hierte,
naar Qval tør nærme sig dit Bryst!

Fragment over Livets Glæder, (nl. naturen, spec. Frederiksborgs,
og venskabet) nedlagt på Venskabs Alter for Menneskevennen
Andreas Johan Rehling. 22. Febr. 1789 (vennens fødselsdag).

Om ei Daphnes Løv min Tinding kroner,
om ei Kunstens Dommer nævner mig;
lyder Graad end mellem mine Toner:
o! mit Hierte dog udtømmer sig;
og af blidt og ømt og sielfuldt Øie
lokkes Perler ved min Harpes Klang.
Rehling! gid den Dig i Dag fornøie!
Hør mit Hierte i min Sang!

- - -

Evig hædret skal dit Minde være
i dens Barm, der evig blev Din Ven;
uden Sky min trange Røst skal bære
al Din Værd til fierne Tider hen.

- - -

Elegie til S.T. Hr. Provst Rehling (ved "Sannes" død 1789).

Lad dit Suk, som løsner Storm, udbryde:
ak! vor Sanne - Sanne er ei meer!
Og de mange Taarer - lad dem flyde:
Sanne - Sanne var dem værd!

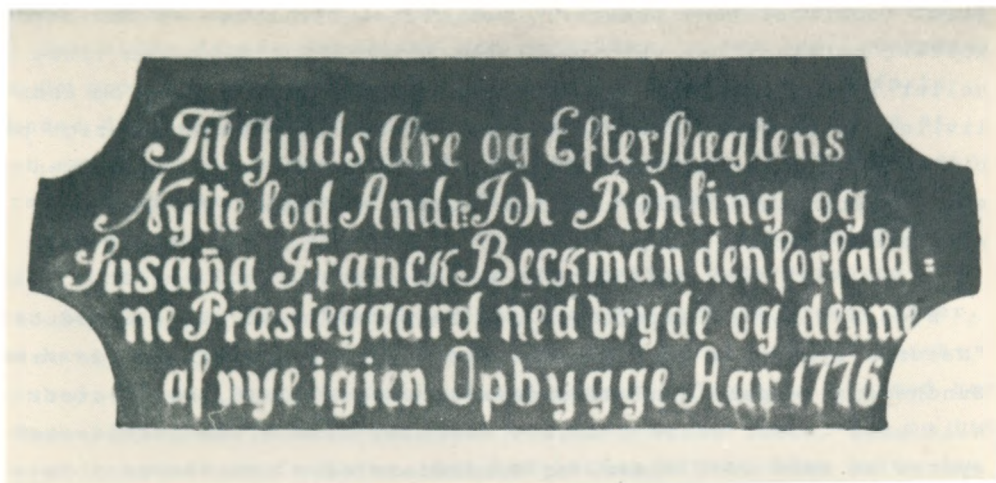
Ven! jeg saae Din Himmel; og mit Hierte
varmedes, og deelte den med Dig;
stundom glemte jeg, min Lod var Smerte;
næsten var jeg lykkelig.

- - -

Viisdom vilde, Godhed vilde tage
al vor Fryd, og række Engle den;
Tomhed, Savn og Taarer blev tilbage,
Suk bestorme Himmelen.

Ven! vort hule Suk, vor tavse Taare
hædre meer end borget Fyrsterang,
meer end Marmor, ofret tit en Daare,
meer end pindarsk Seierssang.

Selv om provstens søn Johannes (den senere guvernør) ved denne tid kun var skole-elev, kan han vel have lært noget af disse digte, hvormed en nær husven opvartede hans forældre. Sandsynligt også, at han har kendt andre af Hastes digte fra Frederiksborgtiden (de beundredes og cirkulerede i afskrifter), ja at denne

4. Mindeplade i Egebjerg præstegård. Provst A.J.Rehling lod af egne midler en ny anselig præstegård opføre og en stor have anlægge.

faderens nære ven blev hans første - og måske afgørende - vejleder i kunsten. I al fald ligner hans egne poesier meget Hastes, i emner, i tone, i diktion. Fælles har de bl.a. hangen til det elegiske og den evige pegn på det hinsidige. Men Haste var mere af en digter.

Man kunde tillige gætte på at det var Haste der nogle år senere hjalp unge Rehlings poesier ind ved Poulsens forlag (hvor hans egne ting tryktes).

Hastes sidste litterære indsats i hans Frederiksborg-tid, og det sidste venskabs-bevis overfor den nylig afdøde provst, var udgivelsen af dennes "Opbyggelses-Taler i enkelte Livets Tilfælde" (1791), med et forord. Af dette fremgår, at enkelte af Rehlings taler havde været trykt før (hvilket ikke nævnes hverken hos Erslew eller i Biogr.Lex.). Provst R. nåede ikke at se denne samling, som han havde tilrettelagt, men modtog på dødslejet vennens tilsagn om at befordre den.

Hastes prosa vil, som anden prosa fra tiden, nu på de fleste virke noget overarbejdet, pretentiøs, måske lidt ubehageligt høj-

stemt (som også hans poesier). Men med al sin tyngde er den stedse korrekt og klar; han var ingen homo novus i litteraturen (ikke heller i disse ungdoms-år). Og hans fremstilling vidner om åndslivlighed, en tanke der yngler med lethed: foredraget er rigt på billeder og historiske allusioner. Og trods al opskruining: han synes bestandig at føle hvad han siger. Med hans egne ord: Mit hjerte dog udtømmer sig.

Hvad han har at berette om den beundrede vens ydre, er dette: "Naturen syntes at have begavet ham med et Legem der skulde være Sundhedens Tempel: han var undersat, bredskuldret, høibrystet; Alle hans Lemmer stode i skønt Forhold; hans blide Ansigtstræk syntes at røbe idel Glæde, og Sundhedens egen Rosenfarve blomstrede indtil hans sidste Øieblik paa hans Kinder. Alligevel bar han, fra sit femtende Aar, paa et svageligt Bryst: idelig Blodspytning, Asthma og endeel haarde Sygdomme fremskyndede hans Vandring til Graven". Om en åndens sejr over legemet vidner disse ord betreffende hans røst som taler: "skønt den ei var den bøieligste, skønt hans tunge Aandedræt tvang ham til at opofre mange Declamationens Fordele, hørte man dog altid det varme, blide Hierte i hans Stemme, og sikker var han paa at røre".

Om mennesket A.J.Rehling siger Biogr.Lex. kortfattet (men måske værd at bemærke i en forholdsvis objektiv fremstilling) "kyndig og elskelig". Hos Haste hedder det bl.a. "kyndig og utrættelig" ... "forsætlig tabte han intet af den uigienkaldelige Tids Øieblikke". (Fliden understreges atter og atter, hos forgængere og efterkommere.) Og videre: "Uden at være lunken mod Sandhed; uden at vakle i Meninger for hvilke han havde beroligende Grunde, var han yderlig tolerant mod Enhver som meente anderledes, men handlede af samme Aand".

"Morgenens første Timer, Klokken 4 eller 5, vare hans første Læsetimer" (sommer og vinter). Han læste især prædikener og anden teologisk litteratur (alle de af Haste opregnede yndlingsforfattere er tyske), men optoges også af topografiske og historiske værker (åbenbart også tyske). R.s i manuskript efterladte beskrivelse af Odsherred synes bortkommen. Hans foretrukne digtere var "Klopstock, Evald, Gellert, Jacobi, Claudius" (én dansk,

resten tyske). Denne helt overvejende tyske læsning siger lidt om den ældre danske dannelses art og kilder. - Her kan indskydes, at da provsten ved hustruens bisættelse i Petri Kirke indførte hendes død i kirkebogen, tilføjede han nogle verslinjer, og at det selv i denne svære stund faldt ham naturligt at udtrykke sin stemning ved at citere et tysk digt (se stamtavlen).

Vedrørende "læreren" fremhæver Haste blandt hans dags-arbejder "Confirmations-Børnenes saare omhyggelige Underviisning". For dem som for de voksne sognebørn var han som en elsket fader. Om hans prædikeners værdi vidnede "en fuld Kirke, alles Opmærksomhed, manges Taarer". Særligt understreges den omhu hvormed han udarbejdede sine prædikener, som han syslede med hele ugen og tit først renskrev om fredagen, før han lørdag eftermiddag lærte dem udenad. - I sin prædiken-læsning foretrak han if. Haste de "folkelige" prædikanter, hvis indflydelse vel også trods al obligat retorik spores i hans egne taler.

Af ægtefællen er Haste oprigtigt betaget. Han taler om sin "salighed" ved oplevelsen af det "paradisiske" forhold mellem Rehling og hans Sanne. "... ingen Skygge af Suurhed, ingen Gnist af Trættelyst. Deres fyrige, udsigelig ømme Øiekast mødtes endnu med al den Glæde, ja næsten med al den Nyhed som i den frembrydende Elskovs Dage. Deres Samtaler vare Venlighed, Raad, Fortro- lighed, Spøg; deres hele Idræt var at skabe hinanden Fryd".

Naturligvis var R. også som fader forbilledlig. Sine børn elskede han "med en Ømhed som kun er almindelig hos Mødre . . . dog havde han Øie for deres Fejl". Et træk skal nævnes fordi det genfindes hos efterkommerne. "Han veilejdede dem til Naturens Be- undring i sin Have, især ved sine Blomsterbeed, som vare hans Yndlings-Forlystelse. Og nydeligt var det at see, hvor de kap- pedes om at gaae ham tilhaande; hvor de higede efter et lønnende Smil fra hans milde Øie eller et hædrende Tak fra de faderlige Læber".

Endelig vennen. "Det meest skinnende Hovedtræk i hans Cha- racter var Menneskekierlighed . . . Trøstig kunde den Foruret- tede hengræde sin Jammer ved hans Barm; med lettet Hierte for- lod den Trængende hans Bolig, flittig besøgte han den. Utallige savne nu Bruget af hans daglig svindende Formue: de gik til den

som til deres egen. Han var . . . Ungdommens og ungdommelige Glæders Ven . . . Fleer end engang løde glade Selskabssange ved hans giestfrie Bord; fleer end eengang tillod han en sorgfri Ungdom at dandse i sit Huus". - - - "Hvor maatte han da ikke være uskatterlig for dem han især udkaarede til Fortrolige. Ak! blandt disse Lykkelige var jeg. - - Idelig saaes vi, aldrig uden Glæde, i Sorgens tungeste Dage aldrig uden Glæde".

Her skal endnu dvæles noget ved Andreas Johan Rehlings taler. Han er i dem på mange måder umiskendeligt barn af sin tid, af rationalismen og dens begrænsning. Typisk allerede, at han benævner sine prædikener "taler", og at ord som præst, prædikant, forkynder så at sige aldrig forekommer hos ham. Præsten er for ham bestandig en "lærer", og hans gerning et "lære-embede". Ordene kristen og kristendom er også forbavsende sjældne; snarere tales om "religionen", "evige sandheder" o.l. Han opfatter sig som den der først og sidst skal "undervise" sine tilhørere ("brødre"), ud fra sin formentlig bedre kundskab om sandhederne. At kristendommen er et kærligheds-evangelium, får man lidet eller intet indtryk af: næppe en tydelig opfordring til næste-kærlighed, overbærenhed, ydmyghed, eller til anger og synds-erkendelse. Alle de udefra givne "tilfælde" fører til ét og det samme: at prise Guds uendelige visdom, at opfordre til et dydligt liv (lidet konkretiseret), i forvisning om det gensyn og den evige salighed som venter de retfærdige. Man kan nok finde tankerne i disse taler noget stereotype og lidet perspektiv-rige. En stor ånd var han just ikke, men hvor mange sådanne fostréde "oplysningstiden"? Fliden og en oprigtighed i følelsen havde han, og var deri måske en typisk Rehling.

Rationalistiske virker talerne også ved deres hele fornuft-prægede opbygning. Den er ens i næsten dem alle: Efter "Teksten" (undertiden kun et kort uddrag af den) følger "Bønnen" (som har nær relation til dagens emne); dernæst "Forberedelsen", hvori tanken udredes en første gang. Den slutter med en disposition, nemlig en (numereret) angivelse af de to (sjældnere tre) hovedtemaer for den følgende udførlige prædiken. Almindeligt er rækkefølgen den: Sådan og sådan forholder det sig. Hvad bør vi derfor gøre?

Som eksempler kan nævnes, fra tiltrædelses-prædikenen i Haslev 1771, formodentlig R.s allerførste:

- 1) Gud tilbyder alle Mennesker ved sit Ord og sine Tienere Naade og Salighed.
- 2) Dette Tilbud forkastes af nogle, men antages af andre.
Eller fra en tale i Egebjerg 1779:

- 1) Jeg vil først tale om, hvor uvis den Time er, paa hvilken Døden fordrer os herfra.
- 2) Dernæst, hvor mægtig vi derved opfordres til at anvende vore faa og flygtige Dage til vor Forberedelse til Evigheden.

Den omstændelige disposition af talerne er ikke det eneste som fører til gentagelser. Mængden af sådanne, gennem hele talen, let varierede, har som i Gl.Testamente (yderst deres kilde) ret skullet få ordene til at trænge ind. Er tankerne end ikke mange eller forskelligartede, så har de ligget taleren stærkt på sinde.

5. Detalje af Egebjerg præstegård i nuværende skikkelse. Efterfølgere i embedet har længe viist megen veneration for bygningen og interesse for dens bevarelse.

Det rationalistiske præg er dog ikke det eneste hos Rehling (som han stedse skrev sig, kun med efternavnet). Modsat mange andre teologer og embedsbrødre i tiden, var han urokkeligt forankret i de gamle kristelige dogmer, og han har stundom følt et mismod over den vrangvilje eller spot som en gammeldags rettroende og nidkær lærer i religionen kunde være udsat for. I en prædiken ved biskop Balles visitats i Egebjerg 1785 taler han om "den Møie, de bittre Krænkelser som falde i min Lod". Og dette udføres nærmere i en prædiken fra samme år, om "en Lærers hellige Pligter", holdt ved en præste-vielse: "Dernæst saa kræver Paulus af Lærere, at de skal være Arbeidere som ikke skamme sig. Altsaa maa retskafne Lærere ikke skamme sig ved det Jesu Evangelium som de forkynde ... ikke ved den Skiendsel og de Lidelser som saa jevnlig falde i deres Lod ... Uden at frygte for Verdens Haan og Latter, tale de med Kiækhed Dydens og Religionens gode Sag ... Dernæst saa skammer (!) redelige Lærere sig ikke ved det Sindelag og den Vandel som Jesu Religion fordrer. De ere roelige, naar de Letsindige, naar Tidernes Viise udraabe dem for eenfoldige Mennesker, for taabelige Daarer, naar de belee deres jevne og stille Vandel ... "

Slige udbrud af bitterhed og resignation er dog sjældne. Den bestandige stræben er ellers at tale indtrængende, at overbevise, hvilket også synes i betydeligt omfang at være lykkedes. I al fald én lykkedes det at overbevise for livet: sønnen Johannes, hvis poesier evigt repeterer de tidligt modtagne faderlige belæringer..

I stilen er disse taler uundgåeligt prægede af tidens smag for det retoriske - som dog synes efterhånden at aftage noget, og vige for et mere rent menneskelig-følsomt tonefald. At R. (if. Haste) var sikker på at røre, hænger måske lidt sammen med at han aldrig var bange for at tale i 1. person, såsom ved tiltrædelse af eller afsked fra et embede, ved gensyn med menigheden efter langvarig sygdom, eller efter hustruens død. I øvrigt har vi jo nu kun ordene. Den personlighedens udstråling som ved de fleste taler er det væsenlige, kan vi kun ane af den agtelse og kærlighed som blev den menneskevenlige provst til del.

En lille prøve på R.s (senere) prædiken-stil hentes af flere grunde fra samlingens sidste tale, som han holdt en måned før sin død. Den lærer os at kende en til døden forberedt, men også en livets, en "naturens" elsker.

Text (1 Petri 1. 24): Alle Mennesker ere som Græs, og al dets Herlighed som Græssets Blomster; Græsset visnede og dets Blomster faldt af.

Efter "bønnen" og "forberedelsen" følger dispositionen i disse ord:

Ak! Brødre, dødelige Brødre! lader det indbrudte Efteraar

1) Deels minde os om alle Tings Ubestandighed og vor tilstundende Død;

2) Deels opfordre os til de saligste og beste Beslutninger.

Af det følgende citeres:

Græsset visner og Blomstret falder af, hele Naturen gaaer til Hvile, en tryk Søvn udbreder sig overalt, Fuglene tie, adskillige Kreature søge deres Skiul i dybe Huler i Jordens Skiød. Al indvortes Drivt i Planter og Træer standser; men hvor herlig fremlyser Skaberens Visdom og Godhed i dette, som i alle hans Gierninger; hvor nødvendig er denne Hvile! Jorden, som har frembragt saa mange og rige Velsignelser, Træerne, som vare zirede med Blade, betyngede med Frugter, de Rødder, som frembragte det yndige Græs, de prægtige Blomster, som overgik en Salomons Pragt, som saa ofte henrev vort Øie, fyldte vort Hierte med Beundring, Lov og Taksigelse - o! alt dette behøver Hvile, for at samle nye Kræfter, at de igien kan til Foraaret bryde frem med fordoblet Pragt og Skiønhed. Om føie Tid vil Sneen dække den sovende Jord, bevare Planternes Rødder, Blomsternes fine Sæd, mod Frostens hæftige Vælde. Trygt bevares de, indtil Foraarets milde Vinde atter optøer Jorden, og Solens varme Straaler fremkalder hele Naturen til et nyt Liv.

Brødre! Efteraaret er kommet og Vinteren nærmer sig, o! lad denne Forandring minde os om alle Tings Ubestandighed og dette Livs Korthed. Lader os af Guds Huusholdningsmaade i Naturen lære med Haab og Glæde at see ud over Livets umilde Efteraar, ud over Alderdommens Svækkelse, ud over Død og Grav til en lykkelig og

salig Evighed. Hele Naturen taber om Efteraaret sin Yndighed, Blade og Blomster visne, en dødelig Blegghed og Guulhed farver dem, matte og kraftesløse hænge de ned mod Jorden, indtil endelig en brusende Storm afbryder dem. En sørgelig og høitidelig Stilhed udbreder sig over hele Naturen. Langsom glide Vinter-Dagene bort, men omsider melder det yndige Foraar sig; alle Ting opvaagne, nyt Liv og Saft yttre sig i Træer og Planter. Jorden bliver løs og smulred, Frøet spirer og skyder frem, Trærnes Knoppe briste, Frugttrærnes yndige Blomster udbrede en herlig Lugt, og fornøier ubeskrivelig meget det agtpaaagivende Øie. Markene grønnes, Engene fårves med en utallig Mængde forskiellige Blomster. Al Ting er nyt, muntert og glad. Fuglenes lifflige Sang lyder overalt. Ak! Brødre, saa lader os i vort Livs Efteraar glædes ved at tænke paa, at vi igiennem Død og Hvile gaae Opstandelsens herlige Dag imøde. Snart skal vi føle, at vort Livs Efteraar afløses med den kolde og døde Vinter. Snart skal Dødning-Blegghed brede sig over vore Ansigter, den sidste Sygdom afbrække vort Livs Blomster, vi nedsænkes i vore Grave; her hvile vi udsaaede i Udødeligheds Plante-Beeder, saalænge Vinteren varer indtil hiin store Foraars-Morgen indbryder. Ak! da skal vi opvaagne, Jesu vor evige Midleres Røst skal fremkalde os af vore Grave, her skal vi afryste Forkræneligheds Støv. .. Med forklarede og herliggiorte Legemer skal vi ile hen at takke den Gud, der saa vel i Modgangs Vinter som i Velstands blideste Foraar stedse viiste sig som vor ømme og kierlige Fader, der .. efterat vi havde baaret Dagens Byrde og Hede, undte os Hvile i Graven, og nu skienker os et nyt, herligt og saligt Liv.

Af talens andet og længste afsnit kun dette stykke (s.388):

Nu Brødre! Høsten er kommen, hele Naturen gaaer til Hvile, da den ligesom har udtømmet sine Kræfter ved i Sommer at berige Marken med Urter og Sød, Engene med Græs, Trærne med Blade, Blomster og Frugter; den hviler for at samle Kræfter til et nyt og herligt Foraar. O! at vi ogsaa, naar vort Livs Efterhøst kommer, naar vore Kræfter aftage, den trætte og matte Arbejder længes efter Hvilen, maa findes troe. O! at Livets og Dødens Herre maa blidelig fremkalde os, som de der have været flittige og duelige Borgere i det Fag Forsynet har sat dem, som de der omhyggelig

have brugt alle de dem betroede Kræfter, alle dem skiænkede Anledninger til at giøre got, til at udøve christelige, Gud velbehagelige og Verden nyttige og efterfølgelsesværdige Dyder. Ak! da skal vi nyde den stille, den søde Roelighed efter saameget Arbeide og Møie, den trygge Sabbaths Hvile, som er tilovers for Guds Folk. O! I, som leve endnu i Ungdommens Foraar, i Manddommens Sommer, bruger Tiden, Efteraaret kommer, værer flittige, arbeidsomme, redelige, ordentlige, sædelige, Eders Liv være frugtbart paa Retskaffenhed og Dyd, bærer gode Frugter; et got træ kan ikke andet end bære gode Frugter.

- - - -

Brødre! Efteraaret er indbrudt, alt Kiød er som Græsset og alt dets Herlighed som Blomstret - Græsset visner, og Blomstret falder af. Gud veed, hvor mange iblant os der skal opleve Tidens Foraar, hvor mange der i denne Vinter skal døe og nedsænkes i deres Grave: Ja maaskee denne er mit Livs Efterhøst. - - - -

Endnu blot nogle helt personlige vidnesbyrd i talerne. Således af en "Præken, holden i Frideriksborg Slotskirke .. 1788 .. efter Ildebranden, som lagde en Deel af Byen i Aske", en tale med stadigt henblik på den (efter omstændighederne heldigt) overstandne ildsvåde, hvori følgende direkte bekendelse: "Men, mine elskelige Brødre! jeg skulde være uskiønsom, om jeg ikke taknemmelig ydede Eder min Taksigelse, som i en ringere Tid end en halv Time frelste mit hele Indboe. Brødre! I saae min og Hustrues og mange smaae Børns Angest og Kummer, og enhver bød mig en hielpsom Haand. Eders Virksomhed rørte mig indtil Taarer, og i en Hast var intet i mit af Ilden omringede Huus tilbage, uden de nøgne Vægge". (Talen lod R. trykke (Kbh. 1788) og sælge til fordel for de ved branden skadelidte.)

Og dernæst af et "Sørgeligt Minde for en troe og uforglemmelig Hustru, Susanne Frank Beckmann. Død den 18de May 1789". Selve talen, den første (i slotskirken) efter "Sannes" død, har kun sporadisk hentydning til det aktuelt-personlige, men foran den er i bogen sat en rent personlig bekendelse om den afdøde, "alle mine ømme og deeltagende Venner helliget". Da så meget er sagt om Guvernørens fader, kan her med rimelighed tilføjes nogle

linjer om hans moder, som hun ses gennem ægtefællens tåreblændede øjne.

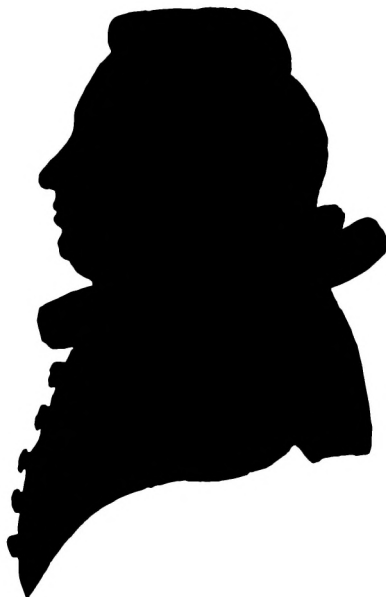
"Hendes Hierte var dannet, ja aldeles dannet, til ædelt Ven-skab. Hun var utvungen, aabenhierdig, deeltagende mod enhver; men mod hendes egentligste Venner var hun ganske Fortrolighed, ganske søsterlig Æmhed. Ophøiet over Hensyn paa Stand og Formue, saae hun blot paa Overeensstemmelse med sig i Opdragelse, Grundsæt-ninger og Hierte, naar hun valgte sig Venner. Opmærksom paa en-hver Leilighed til at forsøde sine Venner Livet, lod hun ingen gaae unyttet forbi; ukient med Snerperie, aldrig fornærmet, hvor Dyden var uforværret, tillod hun dem enhver uskyldig Glæde - og aldrig gik de af hendes Selskab uden at have følet ubeskrivelig Vederkvægelse". - (Under den senere omtale af sønnen-guvernøren vil man vist fornemme, at han forblev ikke blot sin faders men også sin moders søn.)

Endnu skal blot nævnes "En kort tale, holden paa Friderichs-borg Slot den 15de August 1788; da Kammerchefen Hans Excellence Grev Reventlau overleverede de første Eiendoms Skiøder til fior-ten Bønder af Friderichsborg og Cronborg Amter. Frederik, Danne-marks og Norges elskede Kronprinds, helliges denne Tale af For-fatteren". Indholdet er først og sidst en opfordring til at skøn-ne på kongens (dvs. kronprinsens) nåde. Altså også guvernørens fader er trådt i et forhold til Fr.VI.

Der findes trykt to "Sørgesange ved Salig Provst Andreas Johan Rehlings Jordefærd i Hillerød Mandagen den 6te December 1790". Forlods vilde man gætte på Haste som digter, men begge sange er så pinagtigt prosaiske og ubehjælpsomme at de umuligt kan til-lægges ham. Man tænker med ubehag på at så ringe rimerier har været sunget ved provst R.s bære (han kendte dog nok formerne). - Skulde det være den 15-årige søn som her har fået lov til at ud-folde sig, før han endnu havde vinger?

Provsten døde med hans eget udtryk under den sidste sygdom - "fra syv umyndige børn". De var i aldre mellem 4 og 15 år (2 döt-re, 5 sønner), den yngste født i Hillerød, de øvrige i Egebjerg. Hvem der tog sig af disse mange forældrelose, vides vel ikke me-re, men der efterlodes vistnok midler til deres underhold. Kun den ældste søn (Johannes) og den yngste (Diderik) vil blive om-

talt nedenfor. En af de andre brødre var svagelig og døde efter kort tids ansættelse som sognepræst ("efter en tung og ublid Bane gennem Livet"); en anden (ugift løjtnant) gjorde 1816-20 tjeneste i Tranquebar, og endte sine dage som portner i København. Guvernørens elskede søster Maren ægtede en isenkræmmer sammesteds.

6. Provsten og hans "Sanne" (Susanne f. Beckman). Ved synet af hendes pynt erindrer man at "det tillodes ungdommen at danse i hendes hjem". Silhouetten af provsten, det eneste eksisterende portræt, kan nok give indtryk både af hans "undersætsighed" og af hans formedelst et "svagt bryst" noget besværede tale. At heller ikke han var ligegyldig overfor moden, viser hans frisur. Den kendes bl.a. fra portrætter af biskop Balle, hans samtidige og åndsfrænde.

Johannes Rehling (1775 - 1841).

Lige til nutiden har der hos efterkommerne stået en glans omkring "de indiske dage". Forbindelsen med Ostindien og alt det eksotiske har tilført familien en rigdom af forestillinger og minder om en fjern og fremmedartet verden, som det faldt i meget få dantes lod at få del i, forestillinger som ikke mindst i tider da afstandene på Jorden var så meget større end nu, har sat sindene i bevægelse, oplevelser som vor familie har haft forud for de allerfleste andre.

Flere ting tjente til også efter salget af kolonien at fastholde bevidstheden om et slags fjernt andet fædreland. I dette forblev ikke få af de nærmeste, og forbindelser holdtes en tid lang på flere måder ved lige, også med det næste slægtled. Da Farfars broder Adolph (godsejer i Indien) døde i 1873, tog hans brødre i Danmark sig af børnene. En søn blev optaget i hjemmet i Odder (hvor han døde 20 år gammel) og en datter, Tante Metta, i Onkel Ottos hjem i Helsingør (hvorefter hun forblev i Danmark). Tante Harriet, datter af Farfars broder Johan (skibsfører i Indien), tilbragte efter faderens død sin ungdom hos familie i Danmark, blev siden gift med sin fætter Fritz Møller i Indien, og bosatte sig efter hans død i 1915 atter her i landet.

En ny tilknytning skabtes, idet hele fem af guvernørens datter-sønner, som i deres beskedne Helsingør'ske hjem var opdraget med og omgivet af minder fra familiens glørværdigere fortid, siden alle droges til moderens fødeland, hvor de - i denne koloniernes endnu store tid - skabte sig betydelige virksomheder som plantere og ingeniører, og hvorfra de nu og da kom hjem på besøg, ligesom de lejlighedsvis derude gæstedes af slægtninge fra Danmark. Om Indien har man, skønt så sen en ætling af Tranquebar-danskerne, i sin ungdom hørt mere end om nogen anden fjern lokalitet. Specielt erindres, at når Onkel Eigil (Møller) var her i landet, samlede familien stundom i hans søsters (Lille Tante Mantzes) hjem, hvor han livfuldt fortalte om det fremmede og viste lysbilleder.

Efterkommernes veneration for Johannes Rehling skyldes vel dels hans høje embede, men utvivlsomt også hans fine personlige

egenskaber, som traditionen har fastholdt en forestilling om, skønt den sidste der havde kendt ham gik bort for nær to menneskealdre siden (1916).

En samlet karakteristik (som den Haste gav af hans fader) findes ikke. De vigtigste data har Hjorth Nielsen meddelt. Fra J.R.s egen hånd foreligger nogle få breve samt adskillige trykte og utrykte poesier. Bevaret er også ligtalen over ham. Men de vistnok mest levende bidrag til et portræt (og til et billede af livet i guvernør-hjemmet og i kolonien) er dem der findes indstrøet i sønnen Ottos og hans hustru Julies breve fra Indien.

Disse breve, også fra den lange og farefulde rejse til Tranquebar, er bevaret af efterkommerne (foruden enkelte andre samtidige breve eller optegnelser). De er først vandret fra Julies hjem i Helsingør, hvor de modtoges, til datteren Frede (min farmoder) i Odder, derfra til datteren Meta (Fischer), min faster, som mere end nogen har bidraget til at genvække interesse for dem, og fra hende til sønnen Povl Rehling Fischer, min fætter, som har nedlagt et stort arbejde i at afskrive de nu tildels vanskeligt læselige breve og udgive uddrag af dem (med kommentarer). - For tiden er det hele familie-klenodie i min varetægt, og jeg har (i jan. 1966) foretaget en ordning og sortering.

Johannes R.s liv falder i to klart adskilte dele: ungdoms-årene i Danmark - manddoms- og alderdoms-årene i Indien. Af den mærkbart lange studietid (10 år) kan man nu ikke danne sig et sammenhængende billede; kun over et enkelt afsnit falder der lidt stærkere lys. Han var som sagt ældste søn, født i Egebjerg 1775. Moderen døde i hans fjortende år, 35 år gammel, og faderen året efter, 42 år gammel, besejret af den brystsygdom som han havde budt trods siden sin ungdom. Uden forældrehjem blev sønnen i 1793 student fra Frederiksborg, og i 1803 juridisk kandidat. 1804 udnævntes han til diverse embeder i Tranquebar, og i foråret 1805 afrejste han (nygift) til Indien; ankomst til Tranquebar ikke før jan. 1806. Hustruen var Augusta f. Ehrhardt (som døde efter kun fire års ophold i det fremmede, efter at have skænket J.R. hans første søn). Vor viden om ungdoms-tiden bygger i øvrigt på følgende fakta.

1. Fra Tranquebar-tiden foreligger i manuskript et delvis selv-

biografisk digt til den langt yngre ven, den senere minister C.A. Bluhme, der ca. 1825-30 som medlem af guvernements-rådet havde været R.s nære medarbejder. Digtet omtaler et ungdoms-ophold i Nord-Tyskland og et (åbenbart senere) i Norge.

2. I årene umiddelbart efter hjemkomsten fra Tyskland (1799-1805) tryktes i tidens "Nytaarsgaver" o.l. publikationer (se Erslew) en lille række digtninger af J.R. - som således i disse ungdomsår synes at have hældet mod poesien. Hans digte står her side om side ikke blot med hans faderlige ven Hastes, men også med bidrag af Pram, Rahbek, Staffeldt, Oehlenschläger og flere af tidens "navne". I registret 1802 benævnes han Johannes Rehling, Litteratus, i 1803 Johan Rehling, Litteratus. I 1804 er han Johan Rehling, Cand.juris, ligeså i 1805. Oehlenschläger, som i 1805 bidrager med to "Elegier" (heksameter-digte), figurerer endnu her som Øhlenslæger, Stud.juris (i det år som så de to bind Poetiske Skrifter!). I poesien var han visselig allerede da "candidatus", medens R. i dette fag forblev en studiosus (eller dog amatør).

3. Om Norges-rejsen savnes vistnok al nærmere oplysning (vedr. sted, tid, anledning). Det varigste indtryk synes fæstnet i linjerne "Der skued jeg Fjeldenes granklædte Krop, / Og Morgenens Guldglands paa Granernes Top". Derimod foreligger Tysklands-tiden, en ret længe virkende oplevelse (1798-99), nogenlunde klart belyst, nemlig i en række af ungdoms-digtene. Ved dem skal der dvæles noget, især ved deres biografiske interesse. Nogle stammer fra opholdet i det fjerne, andre er erindrings- eller taknemmeligheds-digte.

I Poulsens Nytaarsgave 1803 (s. 189) tryktes "Ludvig og Maria. En Ballade. Den ædle Kardorf og hans ædle Hustrue til-egnet". En fodnote oplyser, at Kardorf var "kongl. dansk Kammerherre og Godseier i Meklenborg-Schwerin". Uden tvivl har J.R. taget en stilling som huslærer i denne familie, og har således set sit ønske om at opleve fremmede steder første gang opfyldt. Digtet tør kaldes en banal skrækromance. Man bør, af flere grunde, ikke tænke på Oehlenschlägers samtidige Ludvig og Maria (i Sct.Hansaften-Spil) - men kunde jo nok mindes visse romancer i Digte 1803. Af interesse i vor sammenhæng er de 11 indledende

strofer, tilegnelsen til ægteparret Kardorf. Her citeres:

Der fandt jeg en Havn i den brusende Storm,
da Hjertet alt ængstelig bæved',
der Ynglingen Venskab og Agtelse fandt,
der glemte han Stormen - hans Mismod forsvandt,
ham Ædlingers Agtelse hæved'.

Naar Sygdom end stundom forfulgte hans Fied
og Smerte omleired hans Hierte,
da Honning i Kummerens Bæger man giød,
da Venskab og Blidhed mildt trøstende lød,
og lindred hver Kummer - hver Smerte.

- - -

Min Vandring - I veed det - var stundum saa mørk,
snart Graven maaskee mig skal gjemme: -
o naar jeg da synker, som falmende Løv,
naar længe jeg alt er henfaldet Støv,
end minde I Sangerens Stemme.

Udtrykket "sangeren" i den Werther'ske ynglings mund røber hans digter-drømme. Den sidste strofe ledsages af en fodnote: "Ikke lede den mørke Stemning, som hersker i ovenstaaende Linier til den Formodning, at jeg hører til hiin Klasse af svage Mennesker, som under feige uvirksomme Klager bortsucke en Alder, der er Glædens og skyldfrie Nydelses Alder. - Men - nærværende Arbeide blev til paa en Tid, da jeg leed - leed haardt af en langvarig - smertefuld Brystsygdom - da Forhaabninger, som havde ledsaget mig gennem Ungdommens ind paa Manddommens Bane, som kastede et venligt Dagskjær over min kommende Vandring, pludselig forsvandt, og efterlode mig intet uden - Skuffelse". (Notens længde, og tankestregerne, røber noget sygeligt egocentrisk.)

Fru Kardorf synes at have mere end nogen påskønnet unge R.s, personlige dyder og poetiske evner, og mere end nogen at have lindret hans unge kvaler. Hende specielt vier han efter hjemkomsten endnu en serie digte, trykte i Nytaarsgaven 1802. De skal her kortelig omtales.

(s. 112:)

Venskab, Lykke og Sundhed. Helliget Frue ++++++ den 1 Marts 1801. Indeholder ønsket om at disse "trede Genier" må følge vedkommende. De syv stjerner står utvivlsomt for Kardorf. Første strofe lyder:

Ubemærket svinde mine Dage,
Ubemærket som mit Harpeslag -
Glemt jeg er som Qvad fra Oldtids Dage,
glemt som Kummers Søn i Glædens Lag.
Dog - ei du den unge Digter glemte,
Ofte jeg din Blidheds Gjenskin nød,
Derfor takfuld jeg min Harpe stemte -
Ene den for Dyd og Venskab lød.

Dette som de øvrige herhen hørende digte levner ikke tvivl om fruens varme interesse og følelse for den unge huslærer. Hvis hans følelser har været mere end venskab og taknemmelighed, har han været for dydsiret til at røbe det. Fralægger han sig med den sidste linje urene tanker? Den er i al fald karakteristisk for det århundrede og de hjemmets idealer hvori han havde rod.

Strofen om venskab (Hastes - og tidens - evige motiv) lyder:

Venskab - denne Guddom fra det Høie,
Denne Jordens blide Salighed,
Som med Ætherglands i kjerligt Øie
Lokker himmelsk Fred i Barmen ned,
Som vor ofte tunge Vandring letter,
Som aftørrer Taaren paa vor Kind,
Som i Skjebnens Tornekroner fletter
Kjerligt sine blide Roser ind.

De sidste tre linjer tør vel ses som et særligt levende billede af situationen.

(s. 135:)

Til Kammerherinde Kardorff, den 26 October 1801.

Indhold: Fryd og glæder er flygtige, men dyden evig, uvisnelig Den lindrer hver smerte og fremtryller fred i den ængstede barm. "Thi, Held dig, du Blide! dens hellige Lyst / Opvarmer dit Bryst" (Fodnote: "En ædel, fortræffelig Mands langvarige Sygdom - en elsket, haabefuld Ynglings tunge, haarde Lidelser havde i lang Tid kastet en Skygge hen over det sieldne huuslige Eden".)

Man bemærke i disse digte de hyppige gloser "blid", "blidhed", der optræder ikke blot atter og atter i forbindelse med fru K., men også ellers som udtryk for ynglingens kvinde-ideal. De spejler vel egenlig også hans eget "nedarvede" væsen - det som på hans embedsbane siden kunde volde ham vanskeligheder (jf. ndf.), og som han først efterhånden lærte at bemestre, sagtes ikke uden hjælp af en hustru der ingenlunde savnede blide følelser, men visselig også havde mere robuste egenskaber - for hvilket tilskud af livskraft vi efterkommere velsigner hende.

(s. 137:)

Lille Vilhelm til sin Moder, den 26 October 1801. (Efter en langvarig Sygdom.)

Moderen må være samme kvinde som i foregående digt af samme dato. Digtet er lagt i munden på den helbredede dreng, som takker for pleje og kærlighed. Hvad enten det bygger på en erindring fra huslærer-tiden eller på en brevlig information om den fordums myndling, gemmer det vel en personlig tak.

Endnu skal det her nævnes, at J.R. har henlagt handlingen i sin prosa-fortælling "Linas Høi, eller Kjerlighed indtil Døden" til egnen omkring Bohlendorf, Kardorfs gods. Det er vistnok hans første digtning under Tysklands-opholdet, efter hans egen opgivelse forfattet 1798, men først trykt, med enkelte ændringer, i Nytaarsgave 1804. Den fremmed-artede, romantisk afvekslende natur, og forestillinger om vendernes gamle krigerske dage, har talt til den unge danskers fantasi og inspireret ham til at digte dette oldsagn, som foregives at være fortalt ham af "en gråhærdet olding engang da han hvilede på højen (if. digtet en gravhøj), og hvori vist også tør findes spor af hans oplevelser i det Kardorf'ske hjem. Da kærligheden til Lina "gjennemstrømmede Rudolfs Hjerter, vakt den slumrende Digterevne. Begeistringens Lyn omflammede ham. Han besang Naturen og Dyden og huuslig Glæde". (Vi er jo endnu i det 18. århundrede.)

Fortællingens prosa viser en sikker sproglig formsans. Kun et ganske enkelt sted (s. 116) falder digteren, ved tanken om nutiden, noget ud af den ellers smukt gennemførte idealiseret-

arkaiserede stil: "Ikke sløvgjorde da, som nu, rasende Forlystelsessyge Qvindens Sjæl; ikke gjorde Jagt efter støjende Adspredelser hende kold for huuslige Glæder og de hellige Moderpligters Opfyldelse". Denne ynglings muse var, som vi har hørt, en "ædel kvinde". Og ikke har han vel nogen tid ladet sig friste til et fejltrin. - Man kunde næsten ønske at han havde. Hans digte vilde da måske, nu og senere, have båret et og andet rødt spor af lidenskab eller personlig kamp. Nu er det alt nydeligtfølsomt og pænt-korrekt, men uden dyb oprindelighed.

Den følsomme, i disse år af sygdom mærkede unge R., med poetisk ambition og evne, og med et tidlig erhvervet himmelvendt blik, åbenbarer sig også i andre poesier fra denne periode. Af de tidligst trykte digte (Nytaarsgave 1799) udtaler Sang en længsel efter døden med dens fred for al kummer og nød. En Selskabs-Sang lovsynger fryden, specielt i vennelag, som afbryder af sorgen. Og en væsentlig del af digtet Balsang indeholder (noget forbløffende) en advarsel, især til damerne, om ikke at glemme dyden. Overhovedet er det kun ganske få af ungdommens (selskabs)sange som er helt uden mismod, sorg eller bekymring.

I det fremmede sender han desuden digte til de nærmeste slægtninge og venner (trykte i Nytaarsgave 1800). Således Til Glæden (efter v. Wedig), "min troe Broder H. (dvs. Herman) Rehling til-egnet". Indhold: Endnu har vi ungdommen, men hvor længe? Snart kan rosen visne. Sidder du på min gravhøj, tænk da: Hisset mødes vi. Eller I det Fierne, "til min ømme Søster M. Rehling, den 14de Aug. 1798" (den to år yngre Marens fødselsdag):

Lad ofte her i fierne Land
~ Din Tanke øm mig følge,
Ved Vendens havomgivne Strand,
Ved Varnovs sølvblaae Bølge.

Indhold i øvrigt: Påmindelser om den fælles barndom (specielt glæden ved at hjælpe faderen i hans have; jf. Haste). Dernæst understregning af dyd og pligt. Og til sidst henpegen på evigheden. Og Til min Ven Qvistgaard og hans Jette, d. 24de Julii 1799: Midt i mit mismod (ved "sølvblaa Varnov") tænker jeg på eder med varme; eder følger mine bedste ønsker, også om et dydrikt liv. (Det bør

erindres, at "dyd" havde en knap så indsnævret betydning som nu.)

Efter hjemkomsten til Danmark høres en overgang helt andre toner (undtagen i de foran nævnte digte som dvæler i mindet om Bohlendorf). En Krigssang, d. 6 April 1801 (trykt i Iris og Hebe) har underskriften "J.Rehling, ved Kronprindsens Livkorps". Det tør vel formodes, at brystsygdommen da har været overstået. Sidste strofe lyder:

Som en Fieldstrøm mod Fienden vi bruse,
Ned han synke for senestærk Arm!
I vor billige Harm vi ham knuse -
Som et Vrag imod Klippernes Barm.
Over Nordhavets skumhvide Bølger
Iler Britten mod Fædrene-Kyst,
Medens Seierens jublende Røst
Som en rullende Torden ham følger.
Giennem ildsvangre Damp,
Frem til tordnende Kamp!
Til Strid, til Slag - blandt Vaabenbrag.
Alt lysner Seirens Dag.

Foruden denne sang, til "Marseilianer Hymnen", R.s sædvanlige tone så fremmed, indeholder Iris og Hebe 1801 endnu et tidsdigt, Til Danmarks elskede Kronprinds, d. 21 April, en ny lovsang i anledning af sejren 2. april. Har Fr.VI måske allerede da mærket sig den unge poetiske livjæger (hvem han siden hen skænkede så megen nåde)? - Endnu et hyldestdigt til monarken tryktes i Nytaarsgave 1805: Til Danmarks Frederik og Marie (for det borgerlige Artillerie-Korps den 7. April 1802). Digtet tolker en loyalitet og en hengivenhed overfor Fr.VI som ikke blot var R.s men hele hans slægtleds. En strofe lyder:

"Hvert[†] Held, hver Fryd, som Eder møde,
"vi føle, nyde, glædes ved,
"og ak! naar Eders Hjerter bløde,
"da bløde vore Hjerter med."
Saa lyder det med samlet Røst
fra Elben intil Vardøes Kyst.

[†](i trykket fejlagtigt I).

I de senere trykte digte finder R. tilbage til sin oprindelige stemme. En ædel Danneqvindes Minde (Iris og Hebe 1803) handler om "bedre Dages Morgenrød" .. "hist hvor Engle Palmekrandse

vinde". Og i Ved J. G. Hoffmanns Grav (sst.) trøstes de efterlevende med at "Alviisdom Fremtids Veie seer, / I Godheds Haand vor Skiebne er". Og at "Bag Dødens Nat - bag Gravens Rand, / er Glædens Hiem og Giensyns Land". (Det evige tema i faderens prædikener.)

I det enkelte må man tit mindes Hastes diktion. Således i det lange digt Ved en Dannemands Hvilested (Nytaarsgave 1805):

Som Orkanen over Dovres Fjelde
vandrer mellem knuste Graner frem,
(sådan huserer døden).

- - - -

Sundheds Rose ved dens Komme blegner

- - - -

Blandt det sidste R. fik trykt (Nytaarsgave 1805) før sin afrejse til Indien, var et ganske net distikon Under Augustas Billede, åbenbart skrevet i 1804, inden brylluppet:

Ungdom og Ynde og Uskyld - de Himmelske - Kunstneren samled'
i Farvernes venlige Glands, og, Pige! Dit Billed det blev.

J.Rehling.

Blandt J.R.s ungdoms-poesier findes desuden, som hos de fleste samtidige, en del oversatte eller frit gengivne tyske digte, mest af nu knap kendte forfattere - et vidnesbyrd om den endnu i dette slægtled så udbredte tyske læsning.

Alt i alt indtryk af en noget urolig ungdomstid, med dragning i flere retninger, med periodisk hemning af sygdom, og med hang til det elegiske. Om de økonomiske vilkår tier kilderne, men når J.R. kunde tillade sig at være student i ti år (uden et hjem i ryggen), kan det formodes at han har været nogenlunde uafhængig. Faderen-provsten har vel, trods sin store gavmildhed, efterladt sig ikke ubetydelige midler. Her kunde det erindres, at den yngste broder, Diderik, før sin død disponerede over en anselig kapital. Da han var ugift, og næppe har kunnet erhverve midler i sin stilling som kaptajn på Bergenhus, gætter man på en (uformøbet) arv. (I hine tider var arv ikke noget diskriminerende.)

Hvad der har bevæget J.R. til at søge stillingen i den fjerne

koloni, kan ikke vides. Tanken går i forskellige retninger. Han var vel ikke så meget stærkt bundet til hjemlandet, forældreløs som han havde været siden skoletiden; en vis udlængsel havde jo allerede flere gange kundgjort sig. De hjemlige chancer for advancement (ad åre et dommer-embede i en eller anden provins?) kunde vel lidet friste den alsidigt rustede og interesserede unge jurist. Han kan vel desuden have ment at et ophold under trope-solen vilde være gavnligt for hans bryst. Derimod kan de økonomiske udsigter næppe have lokket. I tiden både før og efter den engelske besættelse af kolonien (1808-15) fremkom officielle klager fra embedsmændene i Tranquebar, over at deres lønninger var aldeles utilstrækkelige - hvilket oplysninger om de lokale forhold synes at bekræfte. Væsenlig forbedring af stillingerne først 1826 - men da havde R. allerede en snes år bag sig i Tranquebar. At han lagde hele sin livsgerning derude, var noget ret enestående; de fleste ansatte søgte hjem efter en kortere årrække på stedet.

Det hele var jo ikke så strålende eller idyllisk som det kan te sig på afstand. Skuffelser over det fremmede kommer atter og atter til orde hos udvandrerne. Som i en brev-ytring af den senere (den sidste) guvernør, P. Hansen: "Denne verdensdel, hvor Paradis skal have ligget, men hvor endnu ingen har kunnet finde det". Eller i en af C.A. Bluhme: "Man hører ofte den bemærkning, at udenlandsrejser forleder til at ringeagte hvad man har i sit eget land; mig synes det modsatte; i det mindste føler jeg den fordel, at jeg både nu og herefter bedre vil skatte både det fysiske og moralske i mit fædreland, der næsten ved enhver sammenligning vinder".

Især tålmodigheds-prøvende var vel dels de mangehånde ulemper som klimaet medførte (ikke blot i dagliglivet men også i form af sygdom og død), dels det som Bluhme klager over allerede i 1824: "det kedsomhedens og ensformighedens mørke" der hviler over Tranquebar. Det var jo nedgangstiden, dødsvandet, disse mænd oplevede. Dog, Rehling forblev, trods periodiske anfægtelser, det eksotiske tro.

Om "karrieren" kan læses i stamtavlen. Vi mærker os uvilkår-

lig at R.s flid og samvittighedsfuldhed fremhæves, egenskaber som, hedder det, blev højt påskønnet både i kolonien og af regeringen. Han steg efterhånden i graderne, var periodisk fungerende guvernør, og fik i 1834 obersts karakter. Ansøgte 1835 om guvernør-embedet, hvortil han udnævntes i 1837, efter at han i nogen tid havde været chef i Frederiksnagor (Serampore). Det forlyder flere steder, at han bidrog meget til en forbedring af to-
nen i kolonien og af forholdet til de indfødte. I sin lange embedstid fik han især indflydelse på retsplejen. "Dennes store forbedring i det 19. århundrede skyldes uden tvivl for størstedelen ham" (Aa.Rasch i VGT). Om de indfødtes forståelse af dette vidner en adresse overrakt ham i feb. 1833 før hans midlertidige afrejse fra Tranquebar, forfattet på tamulsk, med oversættelse af en indisk tolk. Det hedder i den bl.a.: "Vi kunne aldrig glemme Deres Velgjerninger ... De har indført en Rettergang der er simplere, hurtigere, retfærdigere end nogen anden Rettergang i Hindostan. De har forsvaret vore ældgamle Rettigheder, som ere nedstegne til os fra vore Forfædre igjennem mere end 100 Slægtfølger". Skade at der ikke var så lang tid før det milde danske styre skulde afløses af et vistnok hårdere.

Som nogle ydre tegn på regeringens (kongens) påskønnelse af hans indsats kan nævnes, at hans gæld til den kgl. kasse i 1826 nedsattes betydeligt, at han samtidig fik et stort personligt gage-tillæg, samt at han under sit ophold i Danmark 1833-34 opnåede en gratifikation på 5200 rdl., fri hjemrejse for sig og familie (hustru, 4 sønner, 2 døtre, en slægtning og en huslærer), tilskud til møbler og fri overførelse af disse til Frederiksnagor. Meget tyder på at kongen har været ham særdeles nådig. I et brev fra hans broder Diderik ved Chr.VIII's tronbestigelse udtales frygt for en ændring i det etablerede smukke forhold til kongemagten (af formentlig betydning også for sønnernes embedsbaner).

Efter et par ret svære og langvarige sygdomme, hvoraf han dog tilsyneladende kom sig helt, døde JRehling i juni 1841. Han begravedes (i muret gravsted købt 1831) med den en vice-konge tilkommende hæder. Højtideligheden skildres i Julies brev af 4/7 1841:

Den 19de (juni) om Morgenen Klokken 8 forsamledes Alle i Gouvernementshuset for at bevise den afdøde Fader og Ven deres sidste Agtelse, og hver især følte paa sin Maade Savnet af ham. Paradepladsen og Gaden vrimlede af de Indfødte, men ikke et høit Ord hørtes af dem, en taus Alvor var udbredt over den hele Forsamling. - Da Kisten blev baaret ud af Gouvernementshuset, blev der affyret Minutskud fra Kastellet Dansborg. Fader (dvs. svigerfader) blev først bragt i Kirken, hvor Pastor Knudsen holdt en smuk Tale, som jeg skal afskrive og sende. Fra Kirken bragte de ham til Graven, hvorover blev affyret 21 Kanonskud og 3 Geværsalver. Om Aftenen blev der atter affyret ved Sølens Nedgang 64 Minutskud fra Kastellet, som svarede til Faders Aar. Klokkerne ringede atter under hele Sørgesalutten; paa Kastellet vaiede Flaget den hele Dag paa halv Stang, og det syntes, som den hele Natur sørgede med os; Himmelen var overtrukken hele Dagen, og ikke et Vindpust rørte sig, saa at Flaget ikke engang kunde vaie ud, men hang sørgmodigt ned mod Jorden. - (De 64 minutskud må skyldes en fejl: R. blev 66 år gammel.)

En sådan honnør er hverken før eller siden vederfarede nogen Rehling. Måske vilde guvernøren, den i al sin færd så "jevne Mand", ikke have værdsat den synderligt. Deri vilde han i al fald ikke have adskilt sig fra navnets øvrige bærere i op- og nedstigende linje, for hvilke den ydre glans aldrig har haft nogen tillokkelse.

Hvor lunefuldt, hvad tid og erindring bevarer, og hvad de ud-sletter! JRehling indsattes i en muret begravelse, men der synes ikke at være kendelige spor tilbage af den. Fra den sidste menneskealder foreligger en række helt samstemmende vidnesbyrd, fra familie-medlemmer og pårørende der til forskellig tid har besøgt Tranquebar (sidst i 1956). Trods ihærdig søgen på den stærkt for-faldne og forvitrede gamle danske kirkegård har man kun kunnet finde familie-navnet på én gravsten. Og underligt nok: den eneste Rehling som således indtil nutiden har efterladt et synligt minde i den fordums koloni, er den søn af guvernøren der døde som spædbarn. Indskriften lyder (efter optegnelse af fhv. iands-tingsmand Johs. Krarup):

Her sover Andreas Johan Rehling;
engang hans Faders Glæde, hans Moders Haab,
nu Englenes Legebroder.
Ham modtog hans jordiske Vugge den 8. December 1817,
hans himmelske den 1. August 1818.

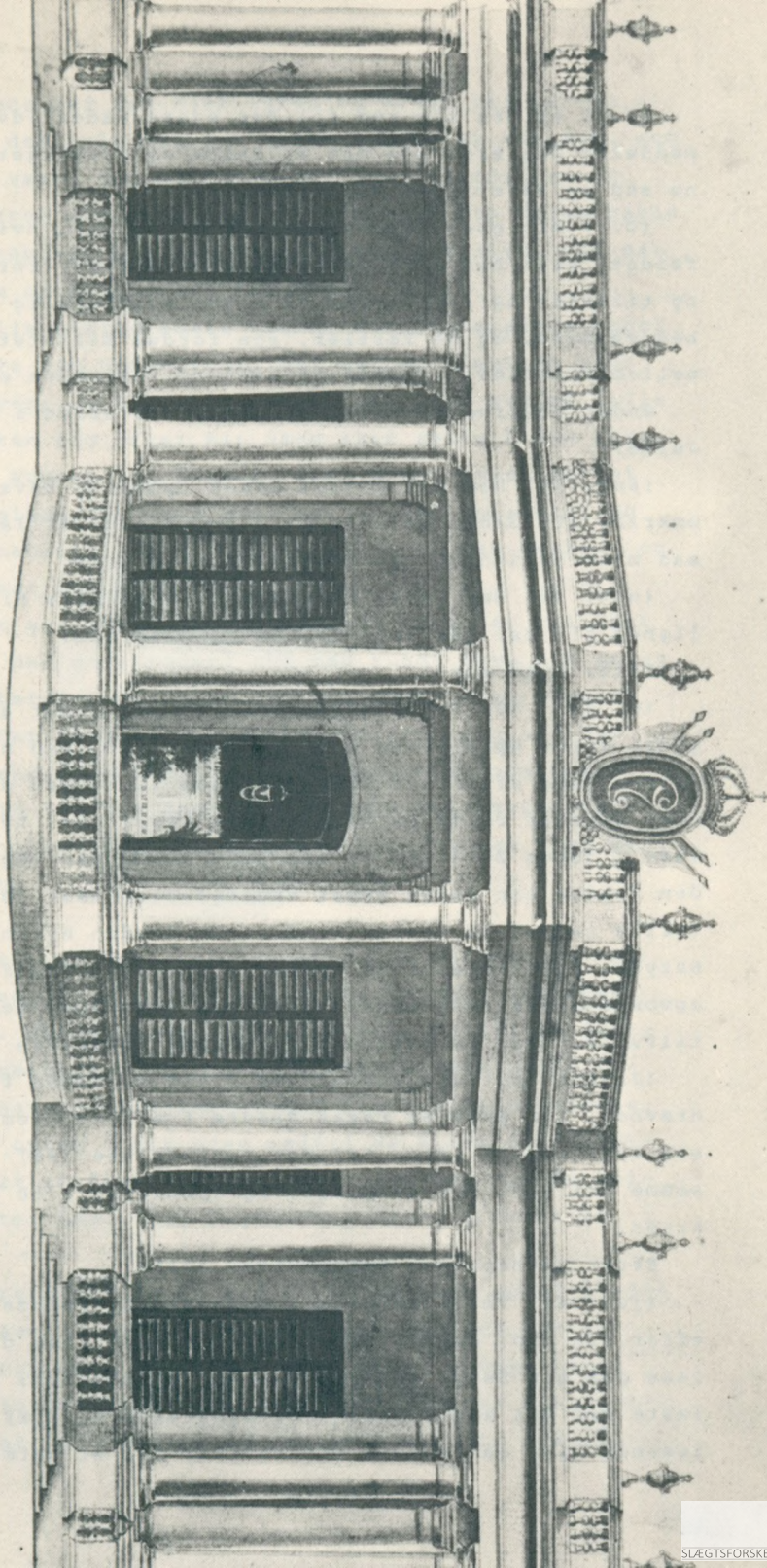
(I moderens slægts-fortegnelse kaldes sønnen kun Johan, og hans dødsdag sættes til 16/8 1818; men gravstenen må vel tale sandt; fejl altså også i Hjorth Nielsens stamtavle - med mindre indskriften er læst forkert.) Gravskriften røber en nu forældet-naiv føle- og udtryks-måde, som tit var Rehlings i højtidelige øjeblikke, og som desværre har gjort meget af hans digtning fremmed for sildige efterkommere.

Et portræt af mennesket Johannes R. kan ikke nu tegnes med megen tydelighed. Man har næsten kun de spredte skriftlige vidnesbyrd. Et par streger mere kunde billedet måske have fået, om man i tide havde spurgt. Ikke just dem der havde oplevet Tranquebar-tiden (dem kendte man kun et par af i sine tidligste år, og kunde vel knap være kommet på talefod med dem), men dog de næste, dem der i al fald havde de oplevelser på anden hånd, som børn af de hjemvendte danskere. Lille Tante Mantze, selv en af dem, pålagde atter og atter de unge: I skal spørre, for når vi er borte, er der ikke længere nogen der kan svare. Dette evige, at man ikke i tide har spurgt.

Nogle væsentlige træk til en tegning af karakteren kan dog udledes af det foreliggende. Her først enkelte citater af Ottos og Julies breve (til hendes forældre i Helsingør). Et par måneder efter deres ankomst til Tranquebar hedder det (juni 1839):

7. Regerings-bygningen i Tranquebar, sådan som Johannes Rehling så den ved sin tiltrædelse i kolonien, og senere tog den i besiddelse som guvernør. Opført i 1790'erne af daværende guvernør Peter Anker, som havde store ambitioner på Kronens vegne. Hans derved pådragne vældige gæld blev ham siden godtgjort af regeringen. Billedet er tegnet af ham, og findes nu i det Anker'ske arkiv i Oslo. Han var en elsker af det indiske, og har efterladt mange fine tegninger af stedlige motiver.

4499

Handwritten text, possibly a title or description, written vertically on the left side of the page.

(J.): da jeg kom ind til den kjere Fader (dvs. svigerfader), meddelte han mig, med det mildeste og kjerligste Ansigt, at han nu sad og skrev Hjem til Fader.

(O.): min gode Fader skranter af og til, hvilket især er Tilfældet, naar han ikke faaer Søvn om Natten, forøvrigt er han rask og tilfreds og staaer paa en meget venskabelig Fod med alle Embedsmændene, og de Partier, som fordum tilintetgjorde Enigheden mellem Coloniens europæiske Beboere, existere ei længere.

Under guvernørens langvarige sygdom sidst i 1839 skriver Julie:

(sep. 39) Han vil gjerne Dagen igjennem have os Alle samlede omkring sin Seng, og naar hans Smerter da tillader det, er han saa mild og venlig og spørger saagar med os.

(nov. 39) Han taler nu med sin sædvanlige Mildhed og Kjærlighed til os; før laae han og fantaserede.

Efter sygdommen:

(O. jan. 40) Derimod glædede det mig meget at see de Sorte gjøre deres Opvartning for min Fader (nl. ved nytår); det var første Gang efter sin Sygdom at han talte med dem; de stode i hele Klynger rundt om ham, og man kunde see, hvor Glæden spillede i deres Øine ved at see ham, og da han begyndte at tale om den Sygdom han havde været underkastet, saae jeg mangen en Taare trille ned af de Sortes Kinder. En saadan Hyldning har noget at betyde, da de Fleste af de Sorte der vare hos Fader, ere enten opvoxne under hans Øine, eller ere Samtidige med ham og kjende tilfulde, hvad de skylde ham og hans retskafne Vandel.

(J. feb. 40) vor Kreds, som altid er aaben for glade og be-
drøvede, for syge og raske Brødre fra vort Hjem (dvs. Danmark), som tyer hertil (dvs. til det Rehling'ske hus) fra deres een-
somme Boliger, for at pleies og opmuntres i en kjærlig Familie-
kreds.

Efter guvernørens død skriver Julie:

(jul. 41) Vor kjære Fader var ikke det mindste forandret efter sin Død; da han var iført den Dragt han daglig gik i, og laae paa sin Seng, skulle man tro, at han sov; i hans Ansigt læste man det samme blide, tillidsfulde og kjærlige Smil, der i levende Live gav enhver Mod og Lyst til at nærme sig ham, og det

talte endnu efter hans Død med Kjærlighed og Alvor til os. De Indfødte kom og gik den hele Dag for endnu engang at see ham, som i saa mange Aar har været som en Fader for dem; Bedrøvelse og Sorg stod malet i deres Ansigter over Skilsmissen fra deres gamle kjærlige Herre; ja han var kjærlig og mild mod dem Alle, jeg har aldrig hørt ham tale et haardt Ord til Nogen.

(aug. 41) Jeg ville aldrig ønske Nogen, som jeg ønskede noget godt, den Lod at leve som Gouverneur; vel har de meget at sige og meget at raade over, og styre og regere det hele som en lille Konge, men det Liv kan jeg efter min Smag ikke sætte Priis paa. Enhver Fremmed, der kommer til Stedet, skal Huset staae aabent for; Franskmand, Englændere, alle skal der gjøres Selskaber og Stads for; hvor ubehageligt frem for at leve, som man ønsker, og glæde sig med hvem man har Lyst. - - -

Gud veed hvem her saa skal være Gouverneur, men her vil vist aldrig komme en som den gode Fader; thi han kunde have saa meget det skulle være at befale over, han var den samme Mand imorgen som idag; Stolthed var ikke kjendt i hans Adfærd, han var den ligefremme, jevne Mand, der ved sin simple men nydelige Fremgang aftvang den Høie som den Lave den største Høiagtelse for sin Person. Det var ikke hans Stilling der hædrede ham, men han hædrede sin Stilling.

Det er her antydnet, og det bevidnes af andre skriftlige og mundtlige meddelelser, at J.R. - som sine forfædre - var rundhåndet, på sin måde. Næsten legendarisk er hans kongelige gæstfrihed, overfor fremmede som på embeds eller handels vegne besøgte kolonien, og navnlig overfor de til Tranquebar nyankomne danske, som han tit optog i sit hjem indtil de kunde få indrettet sig. Han har følt et "noblesse oblige". Men der var da heller ingen formue efter ham - til nogen forundring i familien, har jeg forstået.

Mange af Ottos breve vidner om faderens (og hans egen) stedse levende have-interesse. Vi véd jo at den var indpodet ham af hans fader (i Egebjerg og i Hillerød). Der hørte smukke haver både til guvernements-boligen, til landstedet Porrear (hvor familien gerne boede et par måneder af den behageligste årstid,

og hvor der også fandtes en dyrehave og en park med fiskedamme), og endelig til den private ejendom, et solidt hus i hovedgaden (hvor man gerne tog ophold i regntiden, da man der var bedst beskyttet mod fugtigheden). Det er frugt- og køkkenhave der bestandig tales om. Der dyrkedes et væld af grønsager (et år tales om udplantning af 600 kålplanter alene) og utallige urter, og der eksperimenteredes med særlig fortræffelige sorter (af hvilke frø sendtes til rådmanden i Helsingør). I det store og gæstfrie hjem har der været brug for mængder af disse havernes frembringelser.

8. Medaljon-portræt af Johannes Rehling, formentlig stammende fra ungdomsårene i Tranquebar. - Frisuren er alomodisk; jf. kendte portrætter af Rehlings lidt yngre samtidige Adam Oehlen-schläger. Man holdt i kolonien, i klædedragt og andet, på den europæiske form, bl.a. for at markere afstanden til "de sorte". Og man var stolt af sit eget hår, efter at parykkernes tid var forbi (især siden den franske revolution). - Adskillige træk i fysiognomiet genfindes hos efterkommerne, mer og mindre tydeligt i alle familie-grenene. Det "firkantede" ansigt, dvs. brede under-ansigt, med de lidt tykke og nedbøjede mundvige var noget gennemgående hos "Møllerne", og næsten outreret hos "Schäfferne", her ydermere en arv fra faderen (jf. familie-fotografier fra læge-boligen i Odder). De samme træk, i forening med de smalle øjne (lidt tunge låg), er tydelige hos sønnen herredsfogeden (min far-fader) (se ill. nr. 13), og blandt hans børn tydeligst hos datteren Julie, blandt hendes børn fornemmelig hos sønnen Gerhardt. - Længere tilbage end til Guvernøren kan disse så længe synlige familie-træk ikke følges, da egenlige portrætter af de ældre desværre savnes.

Pastor Knudsens mindetale (bevaret i Julies afskrift) er læseværdig. Man venter sig ikke alt for meget af en ganske ung præst i en fjern koloni, men det ses at danskerne i denne har været godt betjente i kirkelig henseende. Som også i andre forhold har formerne her været overholdt, den gejstlige talekunst ikke negligeret. Det er en tale til fornemme mennesker i en fornem stil. Lad så være at den nu og da falder i det overdrevne, mere end det nu kan gouteres, og at den forholdsvis fremmede gejstlige ikke i sine ord har kunnet lægge et så inderligt tonefald som det der høres i de nærmestes. Hans tale var i stil med begravelsen.

De ord som især bidrager til at belyse den afdødes liv, evner og karakter, forekommer spredt i den lange ligprædiken. Helt lere end at skære sådanne passager ud af den velberegne helhed vil vi her læse talens begyndelse i sammenhæng. Til forståelse af dens indledning erindres om, at samme år var guvernørens to døtre blevet konfirmeret i april og den næst yngste gift i maj.

"Det er imorgen elleve Uger siden, da aabnedes Dørene til dette Guds Huus, og en Olding indgik i vor Midte, og han bragte Herren Tvende af dem han her havde annammet som Sine, de sidste Tvende af et Børnétal liigt Jacobs. Og han bad, at Herren nu maatte annamme dem og de tilhøre Herren i al Evighed, og vi bade med ham, og et Amen til Bønnen lød i Herrens Navn, og vi glædedes Alle. - Fem Uger derefter kom han atter herhid; det var den sidste Gang han var tilstede i vor Forsamling inden disse Mure. Da gav han et af sine Børn ud af sine Hænder, han førte hende som Brud til hendes Brudgom, og han glædede sig at det skeete, og han bad atter, og vi glædede os og bade atter med ham, og der var atter Glæde over alt hans Huus. - Tredie Gang paa trende Maaneder aabner Templet sig for hans Navns Skyld, men denne Gang, da samles vi her om hans Kiste at sige ham vort sidste Farvel for denne Verden, for at indvie hans Støv til den lange Hvile som venter os Alle, og til Opstandelsen som vi forvente derefter i Jesu Navn, og Kirken gjenlyder af Klager, Brudeblusset er blevet til en Sørgekjerte, Brudehusets Jubler til Hulken og Graad; thi han er draget bort fra Jorden, og kun Det af ham som tilhører

Jorden have vi i denne Stund for sidste Gang iblandt os. Toge vi Deel i hvad der vederfores ham paa hine tvende Dage, da er det som skeer idag os vist ikke ligegyldigt. Der er vist Ingen af os, uden at han jo er stemt til Alvorstanker i denne Time; men naar vi da alvorligt spørge os selv: hvad var det for et Liv som her er til Ende? hvor meget finde vi dog ikke som svarer os paa vort Spørgsmaal! - Allerede i denne Hedengangnes tidligste Barndom kjendtes det paa ham, at han var Een af de sjeldne Faa hvem det blev givet at trænge dybere ind i Livets Gaader, og man oplod Viisdommens Dybder for den lyse, fyrige Aand, og han drak i lange Drag af dens Brønde. Ei blot i en enkelt Retning skærpede han sit Syn, udviklede han sin Kraft, men vi kunne snarere sige: Der var neppe nogen Green af menneskelig Viden hvor man fandt ham fremmed. - Talte Du til ham om Skabningens Hære, deres Riigdom og Mangfoldighed, mellem dem var han hjemme. Handledes der om Menneskehedens Skjæbner og Omskiftelser, skulde Du ikke let sige ham noget Nyt. Var Talen om at løse det borgerlige Livs og den borgerlige Færds Forviklinger, det forstod han som Faa. Og gik Du til Herrens Førelser, til Ordet hvori vi søge vor Frelse, da var det Noget han vidste fra sin Barndom af; han var endog istand til selv at forkynde Ordet. Var det endeligen et klart, velklingende, fuldtonigt Udtryk for Tanker og Følelser hvorom det gjaldt, da gik Du ikke fejl hvis Du gik til ham, og hvad han ei kunde sige, det kunde han sjunge."

Af det følgende kun disse linjer: "Og det er en ærværdig Følelse der fylder vor Barm i slig en Time, ærværdig saasandt den leder os til at priise Skaberen i hans Gjerning, saasandt den ret aabner vort Blik for hvad der er godt og elskeligt iblandt Menneskænes Børn, og knytter vore Hierter fastere dertil". (Atter dette vidnesbyrd: god og elskelig!)

Talen sluttede med fremsigelse af to strofer (snarest vel fundne et sted, som passende til lejligheden - skønt man ikke anser det for umuligt at præsten selv var forfatteren). Lad den sidste lyde her, til fastholdelse af det fjerne øjeblikks stemning:

Sølvhaarskronen dækked her hans Tinde,
Den skal visne i det sorte Muld.
Men en anden Krone skal han finde,
Klar og lys som Solens rene Guld,
Evig, evig! - Sjæl som skjælv for Døden,
See, Du svimler, Læben fattes Ord:
Hist bag Natten straalder Morgenrøden.
Fred med ham der svang sig bort fra Jord!

I sangen "efter talen" er indflettet nogle linjer fra et af den afdødes egne sørgedigte. De er mærkede med citationstegn. Sangen lød:

Vær stille, Smertens vilde Raab!
Brænd ei, Du hede Taare!
Den Hedenfarnes eget Haab
Skal tone om hans Baare:
" At Jesu Fader selv har sat
" Et evigt Lys bag Gravens Nat,
" Og Løn og Liv i Lyset.

" Alt Skabt paa Jordens Kreds forgaaer.
" Kun Kjærligheden ene
" I evig Glands og Høihed staaer
" Blandt sjunkne Mindestene.
Krands, Kjærlighed, hans brudte Stav,
Og vogt i Jesu Navn hans Grav,
Til Jesus Graven sprænger.

Uanset de tilgrund-liggende religiøse forestillinger bøjer man hovedet for den unge præsts fine situations- og form-fornemmelse, hans i den gejstlige talekunst ikke helt almindelige tanke- og følelses-kvalitet.

- - - -

At dog ikke alt på R.s embedsbane har været idyl, at han med sit blide sind stundom kunde overfaldes af modløshed overfor opposition eller intriger, derom vidner udtryk i det tidligere nævnte digt til C.A. Bluhme (hvilken synes, ud fra en mere nøgtern natur, at have afstivet R. i vanskelige situationer). Det hedder i digtet, at "Som Vokset saa blødt er mit barnlige Sind" og at "bitter Miskjendelse fulgte mit Fjed" - "Og Tak for hver Gang mig din venlige Sjæl / Chikanen at afværge lærte".

Det ses tydeligt, at R. og hans hustru en tid, omkring 1830, har ønsket at vende hjem til Danmark. Metta nævner det i flere breve til hendes broder kapt. Adolph Stricker i Helsingør. Alle-

rede i 1827 hedder det, at hendes Rehling bestandig skranter, hvilket formodes at stamme fra fortrædeligheder og bryderier under den forhadte og herskesyge guvernør Seidelin. Også lægen i Tranquebar havde tilrådet hjemrejsen. Tanken om denne måtte dog længe udskydes. Da R. nylig havde modtaget så mange beviser på kongens påskønnelse, vilde det synes en grov utaknemmelighed kort efter at søge bort fra kolonien. Da rejsen realiseredes i 1833, var den kun bevilget som en rekreation, og R. havde vist da helt opgivet tanken om fast ophold i Danmark. Under besøget i 1833-34 lykkedes det ham jo også at forbedre sin situation betydeligt, og (aner man) at opnå et tilsagn om guvernør-stillingen - (om hvilken han ansøgte i 1835, kort efter tilbagekomsten til Indien).

Under dette Danmarks-besøg var hele familien for første og eneste gang samlet, alle søskende, med undtagelse alene af den ældste søn (af første ægteskab), og R. benyttede lejligheden til at lade dem alle - mand, hustru og otte børn - portrættere, af den da helt unge, siden som portræt-maler højt ansete David Monies. Portrætterne vogtes endnu som en helligdom.

Endnu skal der dvæles lidt ved skribenten JRehling (som han stedse skrev sig, også overfor hustruen). Foran er en del af ungdomsdigtene omtalt og tildels citeret. I de unge år har han følt en ret stærk dragning mod poesien, og helt forlod trangen til digterisk udtryk ham aldrig. Fra Tranquebar-tiden er i manuskript overleveret adskillige digte og andre optegnelser (hovedparten nu i Kgl.Bibl.). Imidlertid: han valgte - og valgte vist rigtigt - juraen og embedsbanen, og man tør ikke vente i disse mange fritids-produkter af en med Oehlsenschläger samtidig jurist at finde sager af højt eller blivende poetisk værd, ej heller nogen egenlig digterisk udvikling. Den danske poesis store gennembrud 1803-05 nåede han vel aldrig ret at tilægne sig (det tog nogen tid for selv øjeblikkets bedste, såsom P.O.Brøndsted, at omstille sig). JR. forblev, som digter, en søn af det 18. århundrede, og en trofast forvalter af det sind og de lærdomme som var indpodet ham i hans hjem. Men hans digte, så lidet som ideerne eller diktationen ændrer sig, er smukke vidnesbyrd om en stedse levende og følsom sjæl, og en glæde ved at skaffe den sprog-

ligt udtryk. Han fik ad denne vej tolket en side af sit væsen.

Som hans faders prædikener mest var fremkaldt af "enkelte livets tilfælde", er hans digte lejligheds-poesier: fornemmelig sørge- og minde-digte, men også bryllups- og selskabs-sange, samt hvad man kunde kalde venskabs- og taknemmeligheds-digte. Central-lyrikken synes ikke repræsenteret: alt har en genstand udenfor digteren. Også i emner og anledninger fulgte han i sit ungdoms-forbillede Hastes spor. Mest inspireredes han af livets højtideligste eller smerteligste øjeblikke.

Af de mange digte fra Tranquebar-tiden blev kun ét trykt i Danmark (Kjøbenhavns Skilderi 1817, nr. 94, sp. 1498), en Sang, ved Guvernør Contre-Admiral G.S.Billes Jordefærd 21/11 1816.

Før Talen:

Hvi knuser ... / Hvi blegner ... / Hvi segner ...

Dog stille, spørger ikke!
At Gud er Fader, Støvet veed;
At Livet kun er Øieblikke,
Og at vort Haab er Evighed,
At Løn og Lys og Liv er sat
Af Godheds Gud bag Gravens Nat.

Efter Talen:

O, strøm vor Taare, klag vor Smerte!
Den Tabte var vor Taare værd,
Thi ømt og kjerligt var hans Hjerte
Og ædel, from hans hele Færd;

- - - -

Har ikke J.R.s øre endnu beholdt en efterklang af Hastes: "Sanne - Sanne var dem værd" (vore tårer)? En ringe rimer var han i al fald ikke.

Sørgedigtene er unægtelig enstonige. Ikke blot de samme få tanker (som i faderens prædikener) men også de samme udtryk, linjer, går igen fra digt til digt. Undertiden benyttes med visse ændringer sørgedigte fra ungdomstiden. - Til belysning af R.s poesier citeres endnu en strofe af det flere gange omtalte digt til Bluhme:

O, lød dog min Stemme med Elvfossens Røst,
Højt skulde min Takkesang bruse.
Men sagte og frygtsom er Sølvstrengens Klang,
Som Skovkilden stille henrisler min Sang,
Kun Venskab og Dyd er min Muse.

Ja, venskab og dyd - og gudsfrygt. Aldrig, i indhold eller form, udtryk for lidenskab eller dristighed. Digtene er, i tanke som i udtryk, bundet af tradition. De er vidnesbyrd om en livlighed i tanken: billeder indfinder sig med lethed, men er ikke så oprindelige at de når til bunds i sindet og huskes. Man synes at fornemme et skisma mellem poesi og dagligdag-virkelighed (som nu om stunder mellem "livet" og "religionen", til hvilken der kun ofres ved enkelte livets lejligheder). I al fald har R. i sit liv og sit embede behøvet andre egenskaber end dem der får udtryk i hans digte, og meget vidner om at han har besiddet (eller efterhånden erhvervet) sådanne - såsom en naturlig myndighed, en evne til at skabe respekt om sig. Vel var mildhed og hjertelighed bærende træk i hans natur, men han var også en kraftig og livsglad mand med megen sans for humor ("lys og fyrig"). Ellers havde han heller ikke harmoneret så smukt med sin Metta, for hun var efter alle vidnesbyrd fuld af liv og humør og handlekraft.

Sider⁸ som digtene ikke røber, kommer frem i hans prosa. Af hans ikke få breve til sønner og andre pårørende i Danmark er næsten intet efterladt. Bevaret er en lille buket breve skrevne under en jagt-udflugt til Cavarypatam, med ophold i en lejet "bungalow" to danske mil fra Porrear, landstedet ved Tranquebar, hvor familien da opholdt sig. Udflugten foretager han, sammen med koloniens mere prominente herrer, knap et halvt år før sin død, og efter nylig at have rejst sig fra flere alvorlige sygelejer. Det er ham til stor opmuntring, at han klarer strabadserne, og at han har bevaret sin ungdoms færdighed som skytte. Til jagtlivets glæder har også hørt en ekstraordinær appetit på mad og drikke, og dens rigelige tilfredsstillelse. Fourage sendes hver dag selskabet hjemmefra af den dygtige og betænksomme husmoder, og hver af de fem dage veksles, trods den kortvarige adskillelse, breve med hustruen eller de to døtre. (Der var jo ingen mangel på tjenere - blandt "de sorte" - til at vandre el-

ler ride de to mil frem og tilbage. Nu om stunder vilde man vel daglig "slå på tråden".) Brevene er alle udtryk for en inderlig følelse for hjemmet, og da navnlig for den elskede og beundrede, 21 år yngre Metta.

Cavarypatam den 5te Jan. 1841.

Kjære gode Pige,

Min egen Metta!

Vi ankom hertil imorges Kl. henimod Otte efter en meget behagelig Tour langs Stranden (turen foretoges i palankiner, bærestole). Morgenen var meget kold, og min Klædes-Frakke gjorde mig ret godt. Vi bleve opholdte det meste af en Time ved Ambariaru. - - det tog Tid at bringe os og siden fire Palankiner over, da Strømmen gik meget stærk og Reviiret, skjønt smalt, er meget stridt løbende. Vi have fundet det meget hyggeligt her. Vi have en Spisestue og Konversationsværelse, 3 rummelige Soveværelser, der næsten alle ere forsynede med tilstødende Vaskeværelser og tilhørende Beqvemmeligheder (altså omtrent vort "værelse med eget bad og toilet"). Kort sagt, endogsaa Damer vilde finde alting beqvemt og mageligt her, og jeg beklager ret af Hjertet, at jeg ikke overtalte Dig og vore 3 Døttre (dvs. to døtre og en svigerdatter) til at følge med os; men leve vi til næste Aar, da skulle I sikkert ikke slippe saa let. Skulle I ville glæde os med Eders Nærværelse een af Dagene, da lad mig det vide, og jeg sender da Palankinen til Byen, Du tager en Palanquin til, og I kunne let smutte ned til os. - - Jeg gjen tager det, alt er meget beqvemt indrettet. Her er Maatter paa alle Gulvene og Verandaer rundt om Bongalowen. Tiemroth og Møller have indlogeret sig sammen, Otto (sønnen) og jeg ere i et Værelse, Wodschow har optaget en lille Værelse ved Siden af os, og et stort Værelse staar ledigt for Nyankomne. Vi forefandt en særdeles god Frokost - takket være Din kjerlige Forsynlighed - og Du kan tro, at vi toge dygtig for os, selv Onkel Wodschow blev ikke gandske tilbage, men assisterede efter Omstændighederne gandske godt. Wodschow, Møller og Otto ere vandrede ned i Skoven, skjønt det er temmelig varmt, Tiemroth

har søgt Hvile, og jeg sidder her og fortolker vor Reisebeskrivelse, der heel vel kunde korteligen have været affattet i de Ord: "vi reiste, vi ankom, vi spiste og drak, og befinde os vel". - - - Jeg har glemt at fortælle Dig, at jeg ved Ankomsten til Bongalowen blev modtaget af Egnens Tasildahr med Pioner og 7 a 8 Dandsepiger; der vankede Sang, Dands og Musik og Blomsterkrandse. Den Ære koster da vel sagtens et Par Rupeer. Wodschow forsikkrer for Resten at der var adskillige ret vakre imellem de samme Dandsepiger. Jeg fik ikke ret Tid til at betragte dem, beskjeftiget som jeg var med at modtage - - Blomsterkoste. Wachehagen (en tjener) siger, at alting er paa rede Haand, jeg har derfor ordineret et tidligt Middagsmaaltid i Dag, og vi ville derpaa søge Skoven og de gamle Pagoder, hvor jeg tænker at fornye mange Minder fra de svundne Dage. Lev vel, kjereste Pige. - - -

Cavarypatam den 6te Jan. 1841.

- - - -

Efter at have taget et forsvarligt Maaltid til os igaar Middags begave vi os ned i de gamle Skove, vesten for Bongalowerne. Det glædede mig, ret at gjensee de gamle Egne, hvor jeg har nydt saamange Fornøjelser i mine yngre Dage. - - Mine Medreisende fandt Egnene nede i Skoven meget yndige og meget lignende danske Prospekter; vist er det, at de ompløjede og harvede Marker . . med Skoven i Baggrunden gjorde alting meget liig de Sjællandske fædrene Sletter. - - Jeg sov kun maadeligt i Nat. Først forstyrrede Thorbiørn mig med uafsladelig Bieffen, der bragte det heele fiirbenede Selskab i Bevægelse og siden bragte det tobenede Selskab ud af Sengene for at stille de Fiirbenede til Rette. Siden forstyrredes jeg af fem blødkogte Æg som jeg spiste til Aften. D smagte mig særdeles godt, men bekom mig slet efter Sædvane. - - Imorges Kl. 5 begave vi os alle ned igjen i de gamle Skove, hvor vi morede os fortræffeligt. Jeg bragte min Jagttaske næsten fuld tilbage. Det var rigtig nok kun Duer og Papegøjer, men det var dog altid Vildt. Jeg gjorde ikke et eneste Fejlskud, og hvorfor skal jeg nægte, at det glædede mig at jeg dog ikke gandske

havde tabt den gamle Færdighed. I Eftermiddag skulle vi en Tour langs med Reviret ind i de andre Skove og imorgen tidligt ned til Saltsøerne Nord paa for at see om der er Ænder. - Lad mig endelig høre fra Dig. Lad mig ret omstændelig vide, hvorledes du haver det, hvorledes Du sover, spiser, drikker. (Sådan skriver en ung forelsket mand.) - - -

Jeg befinder mig særdeles vel og saa gjøre alle mine Venner her. Alting her er særdeles beqvemt indrettet, og Du har, kjereste Pige, sørget saa vel og saa fuldstændigt for enhver Fornødenhed, at vi føle os aldeles som hjemme. Jeg har et stort luftigt Soveværelse, et Paaklædningskammer ved Siden, og tæt derved et lille Kabinet, bestemt for en Forretning der skal forblive unævnt. Under Gud mig Liv og Helbred til næste Aar, da skal jeg sikkert overtale Dig til at ledsage mig herved med vore tre Smaapiger. - - -

"Småpigerne" var to halvvoksne døtre og en svigerdatter. - Men Gud undte ham ikke det næste år.

Næppe undgår man her at erindre Hastes beskrivelse af det "paradisiske" forhold mellem Johannes R.s forældre. Han og hans Metta havde været gift i 30 år og fået 9 børn sammen. Hun hed egentlig Mette Marie Stricker, og var datter af kommandanten på Dansborg, kastelet ved Tranquebar. Hun var tidlig udviklet (ved brylluppet ikke fyldt 14 år!) og tidlig en kvinde med fast vilje, trods al hjertelighed. At hun havde humør og ikke var snerpet, kan her kort erindres ved indskud af denne Fødselsdags-hilsen.

M. M. Rehling
til
hendes Fikke
d. 8. Januarii 1823.

Her monne jeg skikke
Min smilende Fikke
    Af Knollkaal et Par.
Ei heller jeg dølger
At ogsaa der følger
    Hvad Bønner jeg har.

Men ak min Veninde!
Nu randt mig i Sinde,
    At Figen og Kaal
Vil udvikle Vinde,
Som Udgang vil finde
    Med buldrende Vraal.

Jeg sender og Figen
En Klasse af Figen
    Saa tyk og saa lang,
Som Druerne vare
Dem Speiderne bare
    Fra Canan paa Stang.

Dog, lad det saa være
Geburtsdag til Ære,
    Der skydes jo skal.
Her Krudtet dig sendes,
Lad vel det anvendes
    Til festlige Knal.

Et fotografi fra vor oldemoders sidste år, i Helsingør, viser en fyldig, livskraftig matrone, i hvis blik det forðum ukuelige humør knap anes. Underligt at tænke på, hvordan denne pige, født og opvokset i Indien, med tjener på hver finger, dér tidlig gift, dér moder til ni børn, dér myndig bestyrer af et vældigt hushold - hvordan hun til slut kunde affinde sig med en småborgerlig, såre beskeden tilværelse i Helsingør.

9. Metta Rehling, f. Mette Marie Stricker. Maleri vistnok ca. 1834, uvist af hvem. Udstyret er jo nok anlagt med henblik på denne kvindelige situation: model for en maler. Pynten er måske erhvervet under familiens ophold i København omkring 1834. Trods al staffagen aner man måske i blikket denne vor oldemoders stærke vilje og sans for humor.

Men mennesker er jo elastiske. De mange af familien som har fartet frem og tilbage mellem Danmark og Indien, har jo måttet - og kunnet - omstille sig. Om de vidt forskellige vilkår vidner en mig berettet situation. En fætter, som var ingeniør på Java, medførte ved et besøg i sit danske præstegårds-hjem en indisk tjener. Under diskussion om hvor denne skulde sove vakte han sin moders forfærdelse ved ytringen "Han kan sove på en måtte". Kender jeg min faster ret, fik han en seng - måske til sin store forundring.

De foran citerede linjer fra guvernørens hånd er jo af helt private, fordringsløse familie-breve, af hvilke der ikke kan ventes noget hverken i indhold eller form mærkeligt. Men de viser dog hos skribenten en glæde ved at skrive (uden hvilken han vel heller ikke havde skrevet hver dag, trods alle uvante anstrengelser) og en lethed ved, også med pennen, at finde et naturligt sprogligt udtryk. (Dette i nogen modsætning til sønnen Otto, som i sine breve hælder mod en lidt stiv embedsmands-stil eller et nøgternt referat af fakta. Hans breve til hustruen fra samme jagt-udflugt kendes desværre ikke.)

Mange er de glimt som i familie-brevene - og andre samtidige breve - kastes over livet i kolonien. Et væsentligt træk, og en forudsætning for europæernes tilværelse under varmen, er vrimgelen af indfødte tjenestefolk. De "sorte" trængtes på stranden ved nye kolonisters landgang, for at tilbyde deres tjeneste. Et første ubehageligt indtryk skildrer Bluhme: "Huset er så fuldt af tjenere at vi knap kan gøre andet end drive dem bort".

En virkelig sympati for de indfødte kommer sjælden til orde. Afstanden overholdtes nøje. At en embedsmand, endog byfoged, giftede sig med en "sort", blev en skandale-historie. At de unge ugifte mænd i kolonien havde omgang med indfødte kvinder, var vist ingenlunde usædvanligt. Men dette tilgaves ikke den unge sympatiske læge af hans svigermoder, guvernørens myndige hustru. Hun hævdede hans forlovelse med hendes yngste datter, hvilket medførte "Gamle Tante Mantzes" evige jomfrudom. At vor "Tante Metta" var frugt af en Rehling-søns forbindelse med en halvblods, synes at have medvirket til en tidlig følelse af særstilling og isolation, og et senere livslangt "vanskeligt sind". Skygger af de

skønne indiske dage.

Hvad angår livet i guvernør-boligen, kan det ikke betvivles, at den daglige atmosfære i det Rehling'ske hjem var idel hjertelighed, kærlighed, omsorg, og at man gerne lod landsmænd som trængte dertil nyde godt af disse egenskaber. Noget andet var det mere officielle, udadvendte, de store fester. Forholdene var store, guvernementshuset et lille slot. På det indvendiges udstyr og inventar havde guvernør P.Anker (ca. 1800) anvendt en formue (hvilket gav ham en kæmpe-gæld at trækkes med i hele hans guvernør-tid, indtil staten afkøbte ham alt). At resultatet var anseligt, bevidner en ytring af Bluhme: bortset fra ridder salen på Christiansborg har han ikke set noget så pragtfuldt som den store sal i Tranquebars guvernør-bolig.

Om samme P.Anker kan indskydes, at han har haft ikke blot stærke ambitioner på kronens og embedets vegne, men også en ikke ringe billed-kunstnerisk evne, af vel større historisk interesse end Rehlings litterære, idet han (på stedet) har udført en række tegninger, som vidner om levende interesse og følelse for de indiske lokaliteter og forhold (alt nu i det Anker'ske familie-arkiv i Oslo).

Blandt gæsterne ved de årlige store middage på kongens fødselsdag, med taler og påfølgende bal og festfyrværkeri, var gerne adskillige højtstående, især engelske officerer fra de nærmeste garnisoner. Julie beretter om flere baller. Balsalen, husets største, er i to etagers højde, og i den tilstødende stue står et bord dækket til 52 personer. Man går mellem dansene skiftevis til sine kuverter. Har den elskelige vært måske nu og da erindret den "glade ungdom" som det "tillodes" at danse i hans præstehjem? Et helt sandfærdigt billede af slige situationer tør måske ikke undvære det mindre idylliske træk som Bluhme anfører i sin omtale af en sådan fest: alle de engelske officerer var fulde og mange af de danske deltagere stærkt medtagne. Måske er det ikke gået slet så voldsomt til i Rehlings guvernør-tid; i al fald høres ingen eneste mislyd i den ærbare Julies breve til hendes forældre.

Ved sådanne lejligheder, som også i sit embede, har JRehling gerne skullet have ordet i sin magt, og havde det (jf. ligtaalen).

Han synes at have behersket adskillige sprog, endog kunnet tale til "de sorte" i deres. I øvrigt var heller ikke hans hustru (som jo var opvokset på stedet) heri nogen sinke. Man mærker sig at hun, ved besøg af en fjernere slægtning, der ikke forstod dansk og kun mådeligt fransk og engelsk, ifølge Julie underholder sig med denne på portugisisk.

Sprogforbistringen volder den beskedne Julie fra Helsingør megen bekymring. I Tranquebar høres bestandig, skriver hun, "dansk, engelsk, fransk, tysk, portugisisk og tamulsk". Med sine indfødte tjenestefolk klarer hun sig til husbehov, da nogle af dem, forstår lidt dansk og hun efterhånden lærer de nødvendige tamulske ord. Mere trykket føler hun sig når hun i selskabet ikke kan undgå at konversere englændere og franskmænd. Lad dem blot tale i deres sprog, "bare jeg måtte svare dem på dansk".

Det fremmede sprog som vor indiske familie fremfor noget har talt, udenfor hjemmet, har været engelsk. Det var de opvokset med, det blev deres andet modersmål, og i de yngstes danske tale synes der at have indsneget sig engelske gloser (se fx. et brev fra Mantze under hjemrejsen). Alle de fra Indien hjemvendte slægtninge jeg har kendt, talte med en lidt fremmed accent, mærkbar dels i det manglende eller meget svage stød, dels i det melodiske: en lidt længere tone-skala og lidt livligere tone-glidning end ellers i dansk. Heri vistnok vidnesbyrd på én gang om indflydelse fra engelsk og om noget psykisk, en overstrømning i følelsen, ikke mindst familie-følelsen, som vel stimuleredes ved de mange og lange adskillelser og længselsfuldt imødesete gen-syn, og som til overflod ytrer sig i brevene. Tør man tillige tænke på et i det fjerne overlevet levn fra den følsomme tid (den hvori guvernøren og hans Metta havde rod)? Hvor nær vilde ikke hine nu så fjerne dage rykke os, om vi, via teknikken, endnu kunde opfatte deres stemmer, fornemmelig vor oldefaders og oldemoders! Hvilken lykke, om vi kunde! - Rester af den særlige diktation holdt sig hos efterkommerne, i al fald dem der udgik fra det Møller'ske hjem i Helsingør, og endnu i dag (1967) kan sporene fornemmes af et opmærksomt øre - som Tranquebar-traditionen ej heller er helt forglemt.

Hjerteligheden førte de hjemvendte med sig. Uundgåelige omfav-

10. Rådmand Lund i Helsingør og hustru. Det var dem der modtog og skønsomt bevarerede de talrige breve fra datter og svigersøn i Indien, uden hvilke vi nu vilde være fattigt oplyst om familiens Tranquebar-dage.

11. Guvernør-enken, gammel og bitter (jf. ill. nr. 9), under en primitiv tilværelse i Helsingør, efter længst forsvundne strålende dage i det fremmede. I det ganske små et billede på mangt forlis af Danmarks storheds-drømme.

12. Julie Rehling, f. Lund, Guvernørens svigerdatter, i lidt ældre alder, efter hjemkomsten til hendes elskede Helsingør. Hende skyldes de fleste og mest umiddelbare brev-beretninger fra Tranquebar. - Der foreligger udtalelser, bl.a. fra musæums-direktør prof. Johannes Brøndsted, om disse breves ubetingede (skønt ikke primære) kultur-historiske værdi.

nelser og kys ved hvert et møde med (selvfølgelig) elskede slægtninge. Endnu hører jeg det lille smæk af (Gamle) Tante Mantzes indfaldne læber. Overdrevent? Sentimentalt? Ja vist, men er vi måske blevet for reserverede? - Min ærdelige moder fandt disse indiske slægtninge lidt "hastemte".

Man forlader helt nødig beskæftigelsen med de i al fald på afstand set så lykkelige indiske dage, og de så hjertelige, elskelige ahner i det fjerne. Og man forstår JRehling, den siden ungdommen helt akklimatiserede, når han i sit sidste leveår erklærer, at vel kan han stundom længes efter Danmark, men ikke tænke sig at leve andre steder end i Indien. (Ikke få andre danske er blevet fortryllede af det eksotiske, og villige til at tage dets vilkår, om det så var Indien eller Grønland der faldt i deres lod.)

Efter guvernørens død forblev familien i Tranquebar indtil koloniens afhændelse. Om de sønner, og deres afkom, som fortsatte tilværelsen i det fremmede, for dem vel hjemlige, véd vi nu kun lidt. Men i 1846 rejste en hovedpart af familien til Danmark (nu "over land", dvs. via Suez), således guvernørens enke med hendes yngste, ugifte datter. De bosatte sig i Helsingør, hendes families, Strickernes, domicil. Ligeså Otto og Julie, i hendes fødeby. Og ligeså den næst yngste datter Augusta, der var blevet gift med en embedsmand i Tranquebar (Møller). I Helsingør opvoksede deres store børneskare, alle "Møller'ne", mine halvkonkler og halvtanter. Klarest står for erindringen den eneste ugifte datter, (Lille) Tante Mantze. Og hende mindes jeg fra mine tidligste barneår: hende ser jeg, skønt gennem fjerne tåger, som en af familie-gæsterne i min farfaders dagligstue i Odder. Og dermed er jeg nået til

Gerhardt (Sigvardt) Rehling (1815-95).

Oversat til nutidssprog betyder herredsfoged vel nærmest politimester og dommer - de to myndigheder var jo endnu ikke adskilte.

Hvad kan man egentlig sige om sin farfader, som man ganske vist har kendt, men ikke siden sit femte år, og som man ellers kun har få og spredte senere oplysninger om, foruden nogle få breve, dels fra ungdommen (til forældrene i Tranquebar), dels fra alderdommen (til sønnen i København). Skønt så fjernt står hjemmet i Odder dog endnu for mig som min første barndoms hjem; indtrykkene derfra er anderledes levende end de samtidige fra det egentlige hjem i København, sagtens fordi tilværelsen dér i mangt og meget var mere spændende for en lille dreng end den i en storbys gade, hvortil kommer at det sidste besøg i Odder (p.g.a. min faders sygdom og bortrejse) blev af et helt års varighed.

Først langt ind i min voksne alder genså jeg Odder (på en kort udflugt fra beskæftigelse i Aarhus), og genkendte straks Farfars hus, den lange stuelænge mod gaden, i al sin enkelhed næsten byens smukkeste (hvad unægtelig ikke siger så meget). Genkendte også gården (skønt ak, hvor forandret!), mod øst begrænset af en to-etages bygning, oprindelig vist med gæste- og pige-værelser, foruden diverse udhusrum; den nåede ned til åen. Over den førte en lille bro; på den mindes jeg at have lært "ælle, tælle, ni, ti" af lidt ældre fætre og kusiner; aldrig mangel på sådanne om somrene. Broen førte over til haven, der står for erindringen som vældig (men hvad er ikke vældigt for en fire-årig!). Jeg kan desværre ikke se den for mig, mener dog at erindre nogle asparges-bede, og Farfars særlige interesse for dem. Hans kærlighed til haven er måske noget jeg mest har hørt om senere. Den havde han ikke fra fremmede: både hans fader og farfader havde jo været have-elskere.

Fra gavlen kom man ind i "kontoret", Farfars stue, og derfra til dagligstuen. Jeg ser den for mig med mange personer, mest kvinder og børn. Fra den har jeg det allerførste indtryk af min moder. Derefter fulgte et kabinet (Tante Andreas stue), og

inderst den lange spisestue. Ved dens lange bord aner jeg en mængde mennesker, men helt klart husker jeg Farfar for bordenden (med en vældig serviet) og mig selv, som kært barnebarn, altid ved hans side.

Facaden mod Rosengade er næsten uforandret, dog ved mit sidste besøg (forår 1967) skæmmet af en indsat dør (huset forlængst delt i to lejligheder). Bagtil alt forfaldent, forsømt: gården et sørgeligt skue; over bækken ingen bro; og Farfars have et ubestemt terræn med diverse spredte oplags-skure. - Hvor meget går ikke tabt for individets friheds-fornemmelse og dets rolige udføldelse, og for familiernes trivsel (skønt kun de "bedres"), efterhånden som de får stedse mindre plads til egen disposition!

For En selv har alt dette hjemme i en fortilværelse. Mange tilværelser synes man siden at have oplevet. I al fald bevægende nu i sin høje alder, ved det sidste besøg, lige overfor dette sin tidlige barndoms domæne tilfældigt at træffe en nøjagtigt jævnårig "indfødt", en dér boende tømrer hvis hele liv er forløbet på dette sted, med udsigt til "etatsråd Rehlings hus", hvis senere skæbne han kan på fingrene. (Har man måske engang leget med ham?)

Men altså: min farfader. Født i Tranquebar 1815, hjemsendt 1829 (sammen med en ældre og en yngre broder, der begge ret snart vendte tilbage til Indien). Student (priv. dimitteret) 1835, jur. kandidat 1841 (næsten samtidig med faderens død i det fjerne). Først byfoged-fuldmægtig i Helsingør (og bryllup med Frede(rikke) Lund, søster til Ottos Julie). Fra 1849 sorenskriver (dommerfuldmægtig) på Færøerne, fra 1857 herredsfoged i Hads herred (Odder). Desuden formand for Hads-Ning herreders jernbaneselskab. Afsked 1886, som etatsråd. Død 1895. Det er de nøgne fakta. I Thorshavn fødtes to døtre (og en søn død som spæd), i Odder en søn og en datter.

Farfar begravedes på "Odder gamle Kirkegård". Gravstenene vidner, at her jordedes også hans hustru (d. 1887) og hendes søster (Andrea Lund, d. 1896). Det må overlades efterkommernes ønske, om de fortsat vil værne om dette gravminde. Vil det måske, skønt beskedent, ingen muret begravelse, få et længere liv end faderens-guvernørens?

13. Herredsfoged-gården i Odder; gadeløngen, nu delt i flere lejligheder og brudt ved en indgangsdør. I sin jævnhed er den måske byens smukkeste bygning (hvad unægtelig ikke siger ret meget). Gårdsiden, men en længe i to etager, er slemt i forfald (1967), ikke mærkeligt snart et århundrede efter herredsfogedens tid. I den længe fandtes pige- og gæste-værelser samt diverse udhus-rum. Jeg erindrer at høns færdedes på gårdspladsen. Den skrånede ned mod åen, med en uforglemmelig bro, over til haven. Åen er udtørret, broen væk, og "haven" et vildnis af skure. Det gamle huskes dog endnu af enkelte, i al fald en overfor boende tømrer, nøjagtigt på min alder, som jeg tilfældigt traf under mit sidste besøg foran min første barndoms bedst huskede hjem. Han kunde etatsrådets hus' historie på fingrene. Siden er vel også han blevet borte.

Gerhardt R. er altså opvokset i Indien indtil sit 15. år. Da han hjemsendtes 1829 og storebroder Otto først afrejste til Tranquebar 1838, var de to brødre således i 8-9 studieår samtidig i Danmark, langt borte fra hjemmet. Her grundlagdes vel den inderlige følelse som "Onkel Otto" (efter mundtlig tradition) stedse nærede for den yngre broder, og som vel forstærkedes ved at de ægtede to søstre.

Om samme Onkel Otto skal her indskydes, at han efter salget

af Tranquebar, skønt fristet til at forblive der som embedsmand (under engelsk overhøjhed) gav efter for sin hustrus længe nærde ønske om at forenes med sine elskede forældre og søskende i Helsingør. Her fik han embede som auditør ved hæren, og blev tillige kgl. rådmand i byen og direktør for Sparekassen for Helsingør og Omegn. Død i 1892 som justitsråd, ridder og dbmd. Intet afkom (kun en i Tranquebar dødfødt søn). - Efter broderen Adolphs død i Indien (1873) optoges dennes unge datter i hjemmet, og da Julie døde i 1879, førte "Tante Metta" hus for sin onkel indtil hans død. (Nogen tid efter flyttede hun til Kbh. hvor hun levede som translatør i engelsk, det sprog hun var opvokset med.)

På dette sted kunde man også spørge om oprindelsen til familiens efterhånden solide og langvarige tilknytning til Helsingør, hvor først brødrene Otto og Gerhardt hentede deres hustruer i det Lund'ske hjem, og hvor siden alle de fra Indien hjemvendte af familien bosatte sig. Svaret er vist: Strickerne, vor oldemoder Mettas nære slægtninge i denne by. Hun takker i breve sin kære (men - før 1833 - aldrig sete) broder kapt. Adolph S. og hans hustru for deres kærlige omsorg for hendes to sønner i Danmark. (Hendes breve til disse omtales, men findes vist ikke.) Siden skabtes, ved brødrenes optagelse som svigersønner i rådmands-familien, en ny og endnu stærkere kontakt med byen, vedligeholdt, vel endda intensiveret, ved en flittig, aldrig afbrudt brevlig kommunikation. Epistlerne fra Tranquebar til Helsingør er legio; de som gik den modsatte vej er vist alle tabt.

I øvrigt opdroges Otto og Gerhardt under deres studieår i Danmark, fra drengalder til embedseksamen og giftermål, i andre hjem, sidst - og som det synes lykkeligst - hos kapt. Schepelern (senere general). I et brev (1837) fra Serampore (hvor JRehling da var chef) takker Metta hjerteligt kaptajnen og hustru for deres inderlige godhed overfor sønnerne, den hvorom disses (ukendte) breve til hende bestandig vidner. Bevaret er også et brev til Gerhardt, vidnende om en moderlig ømhed, fra den da endnu helt unge fru Schepelern. - JRehling og hustru, som med længsel og bekymring fulgte deres fjerne børns skæbne, måtte være inderligt taknemmelige for de hjem, og ikke mindst det Schepelern'ske, hvori sønnerne fandt både trofast omsorg og kærlighed - måske

også takket være deres egne, i barndommen indpodede elskelige egenskaber.

Endnu et lille træk kan måske her indflettes. Det ses af flere breve til børnenes plejeforældre og andre vejledere, at forældre-
ne har været særligt interesserede i fliden hos de pøder i det
fjerne som de ikke kunde overvåge - forståeligt nok når der of-
redes så meget på deres uddannelse. Hvad Otto og Gerhardt angår,
har der vist ikke i den henseende været noget at klage på, men
der var jo (før 1834) andre sønner i Danmark, og de syntes li-
det anlagte for studeringer (fulgte forældrene tilbage til In-
dien og fik der praktiske erhverv). En anden åbenbart højt værd-
sat egenskab giver indtryk af en nu svunden tid. Breve fra bør-
nene, i al fald i yngre alder, bærer underskrifter som "eders
kærligt hengivne og lydige søn". I de ældre, børnerige familier
var lydighed vel en højst fornøden egenskab. I vore dages hjem
er den knap så krævet eller respekteret. Jeg må her mindes det
første brev jeg - 3 eller 4 år gammel - i Odder modtog fra min
fader (dengang på sanatorium i Schweiz) og vel fik forelæst. Det
indprenter mig først og sidst lydighed. I hvor fjern en fortid
har man ikke sine rødder!

Efter sin embedseksamen ønskede Gerhardt som broderen Otto at
opnå en stilling i Tranquebar, atter knyttet til de kære foræl-
dre og søskende, men salget af kolonien var da allerede forbe-
redt, og han genså aldrig sit barndomsland.

En bekymring for hans fremtid udtaler Diderik Rehling i det
foran omtalte brev til sin broder guvernøren (af 11/12 1839).
Heri nævnes et "løfte" m.h.t. Gerhardt, givet af den nylig af-
døde Fr.VI, og guvernøren opfordres til at skrive såvel til den
nye konge som til "den ædle Frue Dannemann" (familien har ikke
savnet "forbindelser"). Videre hedder det: "At G. fulgte i Bro-
derens Kjølvand og forlovede sig i Hølsø: var ogsaa en heel
taabelig Streg". Diderik havde stærke ambitioner på familiens
vegne, og tydeligvis har han fundet brygger-døtrene lidet pas-
sende og lidet fremmede partier for guvernørens sønner. - Hvil-
ket ikke hindrer ham i kort efter (4/7 1840) at tilskrive samme
brygger og rådmand et meget elskværdigt brev, hvori man dog for-
nemmer en vis distancering i den lidt skruede overskrift:

"Høistærede Hr. Raadmand Lund! min meget ærede Hr. Ven!"

Samme Diderik, familiens Krøsus, tilbragte sine sidste år i Københavns Sygehjem, med fuld bevidsthed om sin uhelbredelige "indvortes" sygdom og snarlige død. Kort før denne havde han ved testamentarisk bestemmelse angående sin betydelige formue udvist (som alle sine slægtninge) en stærk familie-følelse, ved oprettelsen af et familie-legat - og tillige en taknemmelighed overfor Sygehjemmet (hvem formuen skulde tilfalde når der ikke i familien var flere legat-nydere, men som hidtil kun har haft besvær af den). - Modsat de øvrige, hver på deres måde rundhændede Rehling'er har Diderik været såre sparsommelig. I testamentet fremhæver han, at han aldrig har brugt udbyttet af sine efterhånden mange obligationer (norske og danske) men ladet kapitalen stedse vokse ved rente og rentes rente - dog med tidligt henblik på at den ved hans død kunde blive familien til gavn. Oprindeligt havde han ønsket at betænke også offentlige institutioner, hvilket dog opgaves, da formuen ikke nåede de drømte højder, specielt fordi kursen på obligationerne sank betydeligt efter den første slesvigske krig. Testamentet (og flere udkast dertil) efterlader det indtryk, at tanken på den formue, og dens udnyttelse, efterhånden var blevet hans livs stærkeste indhold. Han døde i 1863 og slap således for at opleve en yderligere forringelse af kapitalens værdi (formedelst den nye krig).

Men det var jo min farfader. Endnu over en ufattelig afstand mindes jeg ham som en uforanderligt mild gammel mand, kærligt optaget af de mange børnebørn som hver sommer flokkedes i hans hus, altid parat til en spøg med dem. Som sin fader har han været et blødt gemyt, med humoristisk sans; sagtens lidt beskednere udrustet, i al fald lidt mere forsagt. Her først nogle linjer af et brev til forældrene (16/3 1840), umiddelbart før den afsluttende juridiske eksamen.

"Hvorfor skulde jeg nægte det: jeg er ingenlunde af de Menne-sker som have for megen Tillid til sig selv. - - Gud give da nu, at jeg til den forestaaende Examen maatte opnaae et ligesaa heldigt Resultat som til hine Prøver (hos manuuktøren). - - Men, mine kjæreste Forældre! hvem kan vel forud med fuldkommen Vished sige, at hans Examen vil faae det heldigste Udfald? Dette falder

14. Gerhardt Rehling og hustru f. Lund. Hos denne min farfader bemærkes måske de foran under hans fader beskrevne Rehling'ske ansigtstræk. Min fader (Lægen) havde et smallere ansigt, lignede mere sin moder (jf. billedet).

jo kun i de Faaes Lod, som ere saa lykkelige at være udrustede med ganske andre brillante Evner end jeg har". (Selv om en af Rehling'erne nåede en meget høj stilling - det briljante har aldrig været deres sag.)

Intet kan vel i øvrigt mere levende end disse få Gerhardts bevarede ungdomsbreve give et indtryk af afstandene dengang mellem Danmark og Indien. I juli 1841, en måned efter faderens død, sender han sine forældre en hjertelig tak for faderens brev af april samme år (der havde oplyst om helbredelse efter den sidste sygdom) samt inderlig tak for vedvarende understøttelse. Endnu i august tilskriver han sine "kjære elskede Forældre" uden viden om at hans fader var død to måneder forinden. Først i oktober, fire måneder efter dødsfaldet, modtager han meddelelse om dette. På det smertelige budskab reagerer han første gang i brev af 19. oktober.

Som sine fædre var også denne Rehling efter sin evne rundhåndet. Hver sommer var hans hus fuldt af børn, svigerbørn og børnebørn (mange gruppe-fotografier, dengang noget nyt, bevidner det), men også til andre tider stod det åbent for ethvert familie-medlem. Det blev vist betragtet som en selvfølge, men hvad har det ikke kostet, også af tålmodighed og besvær. Den stærke familie-følelse var vel Farfar indpodet i barndommen, som den var Farmor indpodet i hendes Helsingør'ske hjem. Et udslag gav den sig også deri at de i deres hjem optog ikke blot, som før nævnt, hans brodersøn, født i Indien, men også hendes ugifte søster Andrea. (Sin taknemmelighed, og familie-følelse, viste "Tante Andrea" ved at testamentere sin formue til fordeling mellem Farfars børnebørn, dem hvis opvækst hun havde fulgt år efter år.)

En egenskab ved min farfader som jeg har bevaret et fjernt minde om, støttet af andres senere udsagn, og som jeg har genfundet hos hans børn, min fader og hans søskende, og gennem afstandens tåger også øjner hos hans fader guvernøren, er evnen til at more sig hjerteligt også over bagateller - et træk som i Ens kritiske overgangsår kunde irritere en smule, som naivitet eller barnagtighed. Direkte og indirekte husker jeg Farfars utrættelige fornøjelse ved at gække mig lille dreng (som, tror jeg,

tit gik ind på spøgen selv om den var gennemskuet). I den forbindelse blot et lille træk, erindret af nevøerne, Schæffer-drenge, hyppige gæster i herredsfoged-gården. En særlig tillokkelse øvede de rariteter som forefandtes på "Onkel Gerhardts" skrivebord. Blandt dem en flaske, med ganske tynd hals, hvori et fuldmodent æble: frugten på et tidligt stadium lempet ned i flasken, og kvisten efter modningen afskåret. Farfar skal have fornøjet sig såre over gæsters desorientering. Kære Fæster Meta: dine "numre" med gæster, i Rønne, og din morskab af dem, var af ganske samme slags. Svunden tid, naivere mennesker.

Det noget svage og lidet sammenhængende billede jeg ~ på egne og (mest) andenhånds indtryk - kan danne mig af min farfader, angår ham næsten kun som privatmand. I al fald var han jo pensioneret allerede før min tid. Om hans embeds-virksomhed og hans forhold til den véd jeg såre lidt. I den forbindelse mindes jeg kun et træk som jævnlig er omtalt af hans børn: at han ved besøg hos de tiltalte i arresten havde en evne til at komme på menneskelig talefod med dem. Ved sådanne lejligheder kunde der falde tilståelser - som de hårdeste gemytter dog kynisk vægrede sig ved at gentage i retten, vel vidende at bordet der fanger.

Det nedenfor citerede brev (som foreligger i original) fra en fange i Horsens Tugthus kan måske give et enkelt indblik, ikke blot i det lokale og personlige, men i de daværende retsforhold overhovedet.

til Velborne Hr. Herresfogæd Rehling i Oder

med et rørt og Taknemligt Hjerte tager jeg fat i Penen for at Takke dem for deres store Ædelmodighed og Høeimodig(hed) i(mod) mig i de 25 maaneder jeg var i oder Arest i denne Time er det et 1/2 Aar siden jeg kom i Strafeanstalten . . .

Derefter følger en lang beretning om forholdene i tugthuset og om de mennesker han der skylder taknemmelighed. Samt om at han "er kommen til den levende Troe paa Gud og Christus". . . "stundom kan mine Tanker rigtignok formørknes naar jeg tænker paa mit Livs-varige Fangenskab men jeg har joe fortjent det". Slutningen af brevet lyder:

nu vil jeg bede til Gud at han vil Velsigne dem og deres ganske Huus for alt det gode de har bevist imod den ulykkelige Søren Nielsen Gade thi med et Taknemligt Hjerter tænker jeg ofte paa dem, de lovte ved vores Afsked at besøge mig og det vilde glæde mig meget, jeg vil underdaningts bede dem om jeg oftere maa skrive til dem og faa Svar thi det glæder joe en Fange meget at faa et Brev fra en Deltagende og jeg ved at de har medlidenhed for en hver som vil bekjende sin Brøde, Arestforvarer Frike lovte at sende mig en Bog men det har han vist forglemt

Allerunderdaningst Søren Nielsen Gade

N° 26

Horsens Tugthuus d 12 Mai 1863

Om denne straffange eller om hans forbrydelse melder det mig overleverede ellers intet. Men at han har siddet 25 måneder i Odder Arrest, standser man lidt ved. Han må have været en ekstra hårdnakket benægter. Under datidens retsforhold kunde herredsfogeden, en enevældig i sit distrikt, hvis han var overtydet om arrestantens skyld, udstrække arresten næsten ubegrænset, indtil synderen var mør og gik til bekendelse. Vi, med vort humanere syn, finder at det var alt for meget ansvar og myndighed at lægge på en enkelt mand. Der skulde i al fald en urokkelig retsindhedsfølelse - og en stærk karakter - til at bære byrden.

Om den nævnte arrestforvarer stod der i byen en vis respekt. Han brugtes i familierne overfor børn som bussemand: Hvis du ikke ter dig, henter vi Fricke.

Endnu et lille træk, som bemærkedes af samtidige slægtninge i Odder og til nu erindres i familien, er måske på én gang vidnesbyrd om at man på landet eller i andre små samfund ikke tager klokkeslet så nøje, og at herredsfogeden i en ganske lille by var en meget stor person. Det siges, at Farfar stundom viste "prokuratorerne" nogen ringeagt (uvist om de kan have fortjent den), idet han lod dem vente på sig i tinghuset, indtil det passede ham at komme. Trods al sin naturlige mildhed og menneskenlighed har han ikke kunnet undgå at fornemme, at her var det

ham der bestemte - som i Tranquebar hans fader, under noget større eller mere komplicerede forhold.

Før vi helt forlader de indiske dage, og den sidste generation som havde oplevet dem, blot et ord om tonen i de gamle breve, Gerhardts til forældrene i Tranquebar, Ottos og Julies til hendes hjem i Helsingør. Den for os lidt overdrevne ømhed, det evige (i samme brev atter og atter gentagne) "kære elskede forældre" - i dette er der kun liden forskel indenfor de to familier, om end følsomheden i den Rehling'ske vistnok er en kende mere behersket. Tydeligere forskelligt synes et andet træk. I guvernørens hjem har børnene sagt "du" til forældrene; i rådmandens er det bestandig "De" - måske en provinsiel konservatisme eller indbildt fornemhed.

15. Gravsten på Odder gamle Kirkegård over herredsfogeden og hans hustru. Hun døde før min fødsel, men hendes billede hører til mine tidligste indtryk. Det hang, i stærk forstørrelse, over min faders skrivebord. Farfar har jeg kendt og kan aldrig glemme ham, skønt han da var så gammel og jeg kun en lille dreng.

L E G E N

Johan Rehling (1859-1938).

Min fader var døbt Børge Johannes Louis (det første navn efter sin morfader i Helsingør, det andet efter sin farfader i Tranquebar). Han brød ud af den ældre familie-række, som domineres af præster og jurister, idet han gik over til naturvidenskaben. I skolen (Aarhus) valgte han den ny-oprettede matematisk-naturvidenskabelige linje, sammen med vistnok kun et par klassekammerater; han hørte altså til "de udannede matematikere", som den gamle rektor Bloch ved Metropolitanskolen (først afgået umiddelbart inden min tid) altid skal have kaldt disse latinskolens nymodens elever. Det var en ny-orientering i tiden, og i al fald for min faders vedkommende en afvigelse fra familie-traditionen. Dog ikke just en radikal, da den lægegerning han senere viede sig, vel har været særdeles respekteret i hans hjem.

Vanskeligere var nok et andet brud. Denne Rehling tør nævnes som den første ikke-kristne. Alt overleveret af og om forfædrene bevidner en urokkelig forankring i kirkens lære, en hengivenhed i "Guds" vise og nådige styrelse, og en forvisning om gensyn med de kære i et saligt liv hinsides graven. De gamle i slægten måtte atter og atter, i breve, i dagbogs-notater, i taler, i digtning, repetere disse forestillinger. (Præsterne skulde jo, alene i embeds medfør.)

Dette brud må have kostet den som var sit gammeldags troende hjem inderligt hengiven. Hans problem har været det samme som den en halv snes år ældre J.P.Jacobsens. Han måtte som denne vælge mellem naturvidenskaben og kristendommen, og valgte den første. Og man tør vel opfatte dette som noget tidstypisk, et udslag af den efterhånden stedse mere almindelige orientering bort fra de overleverede religiøse anskuelser.

"Brud" er dog knap et dækkende ord. Min fader demonstrerede aldrig sin mening; alt brud var imod hans milde natur og menneskevenlighed. Utænkeligt at han skulde have meldt sig ud af folkekirken (man gjorde det ikke dengang, hvor meget det end nu af mange vil synes det renfærdigste). Han gik venligt passivt med til alt overleveret, barnedåb, konfirmation osv., og var som sin

oldefader Egebjerg-præsten "tolerant mod enhver som mente anderledes" (deriblandt hans hustru, hvad der vel ikke lidet bidrog til tolerancen); men inderst forblev han en udenfor-stående. Det var en tidligt og måske ikke så let erhvervet overbevisning - og vel respekt værd, at den aldrig kunde opgives. I sin kritiske ungdom, og selv hjemmehørende i en ny tid, kunde man stundom hos sin fader savne en vilje til at være sin mening bekendt. Nu forstår man at han tilhørte et af traditioner stærkt belastet slægtled.

Er det måske noget uudryddeligt, at ungdom ikke kan tale til bunds med forældre, at der forbliver et svælg, skønt det fra en afstand set kan synes ubetydeligt? Var det måske i min ungdom (den sene "victorianisme") særlig svært at bygge en bro, trods vistnok trang fra begge sider? I al fald smerter det mig nu, at jeg aldrig fik talt med min fader om hans ungdom, og om hans dyrt og mit lettere vundne standpunkt.

Min i alting så hensynsfulde, blufærdige, forsigtige fader havde ringe evne til at åbne for sit inderste, endsige få den unge til at gøre det; og denne var det vel i hans ufærdighed endnu vanskeligere. Nu da jeg snart er dobbelt så gammel som han dengang var, nu kunde jeg, til fælles berigelse og til forkortelse af afstanden mellem os, tale med ham om disse ting, og mange andre som i hjemmene dengang knap blev berørt. Men nu er det, som så meget, alt for sent. - En vis myndighed og dristighed skal der alder til.

Disse egenskaber savnede min fader også når han ved mere højtidelige selskaber skulde holde tale. Skønt talen aldrig blev lang, eller markant i helheden, eller rig på perspektiver, mærkedes altid, undertiden næsten pinligt, en nervøsitet ved at skulle "optræde", ved at være kommet udenfor det nøgternt-ærlige dagligdags. Han havde ikke sin farfader guvernørens lethed ved at finde ordene, de naturlige anlæg for den sproglige form. Helst holdt han sig til det i al beskedenhed solidt-daglige - og støttedes deri af sin hustru, som havde en fundamental aversion imod alt der bare smagte af uærlighed.

Også i det politiske blev han en familiens første afviger, fra den ubetingede veneration for den enevældige konge (hos gu-

vernøren) og fra den traditions-bundne konservatisme (i herredsfoged-hjemmet). Han sluttede sig tidlig til oppositionen, og forblev siden "det radikale venstres" grundlæggelse i 1905 indtil sin død en tro tilhænger af dette parti, til forundring og bekymring for næsten alle jævnårige i familien. Og i dette var han aldrig bange for at bekende kulør.

Et ord brugtes om ham i avis-artikler ved hans død: elskværdig. Ved denne egenskab vandt han alle, også sine patienter. I familien er stundom hørt et intimere udtryk om "Onkel Johan", et i slægtens historie stadig forekommende: elskelig. Det elskelige sind tog han vel i arv. Vi, hans nærmeste, kendte også hans måske overdrevne hang til bekymringer, og alle kendte vist hans letvakte harme over formentlige uretsindigheder i samfundet og i verden. Men i sit forhold til mennesker var han uforanderligt venlig og imødekommende; al personlig strid var ham forhadet, og ingen fjende har han vel nogen tid erhvervet sig. Deri forblev han en ætling af sin fader, den milde herredsfoged, og sin farfader, den af alle elskede og respekterede guvernør, og sin oldefader, den menneskevenlige provst, som menighed og venner var lige hengivne.

Den glose som måske præcisest udtrykker hans væsen, er hensynsfuld. Han vilde altid forstå og aldrig støde. Hensyn var ham alt, overfor de nærmeste, overfor de fjerneste. Hensynsløshed, brutal egoisme, mellem mennesker eller samfund, var ham vist det eneste vederstyggelige. Meget led hans retsindigheds-følelse under den første verdenskrig, og man takker for at han døde i 1938 og således ikke oplevede den næppe nogensinde overgåede politiske degeneration efter 1939.

Endnu ét erindrer om hvad der atter og atter er lydt om fædre: den aldrig svigtende flid og samvittighedsfuldhed hvormed han røgtede sit kald. Specielt har det jævnlig heddet, at han aldrig viede sine sygekasse-patienter, efterhånden flertallet, mindre interesse og omhu end andre. Man kunde undertiden blive lidt bekymret på hans vegne: under epidemier, når han ikke kunde nå de behøvelige hvile mellem to arbejdsdage, eller på dage hvor venteværelset var overfuldt og "timen" (konsultationen) kunde blive til adskillige timer. Men som det blev sagt ved hans bære: Vi

kunde stundom mærke at han overanstrengte sig (hvorved vel grundlagdes den hjertesvagthed som blev dødsårsagen), men vi så ham aldrig give op. Må jeg ikke her mindes "natklokken". Jeg har oplevet at den kunde lyde flere gange i samme nat. Og ud måtte lægen, den gammeldags læge, der ikke turde svigte en patient som behøvede ham (eller mente at behøve ham!). - Siden har lægerne forstået at indrette sig.

De nærmeste forgængere var ikke blot milde og venlige, men også af naturen glade mennesker, i al fald i deres forhold til andre. Min fader kunde bekymre sig, i det daglige og hjemlige, men i selskabeligt samvær, ja overhovedet i forholdet udad til, var alt mismod strøget af ham. En naturlig munterhed kom da helt til sin ret. Og som sine søskende, og deres fader, og vist deres farfader, kunde han finde morskab i det aller-enkleste.

Han tilhørte generationen af cyklende læger. Et indtryk af hans tid får jeg når jeg ser ham for mig på cykel. I mere end 25 år, vist omtrent fra århundrede-skiftet, var den ham uundværlig under hans sygebesøg. Han var begyndt dengang man besteg maskinen ved hjælp af en pind på baghjulet, hvorfra man lempede sig fremover i sadlen, og han lærte aldrig anden metode. Fra et vist tidspunkt, da børnene var store nok, foretoges også alle familie-"skovture" på cykel. Sundere sikkert end de overfyldte søndags-tog jeg erindrer fra den tidlige barndom, og end de biler i hvilke mange nu tilbringer deres halve liv.

Et andet tidstypisk træk var fotograferingen. Min fader oplevede amatør-fotografiens hastige fremvækst og blev selv en næsten lidenskabelig fotograf. En meget væsentlig del af hans fritid optog denne interesse. Som det da var skik, udførte han selv alt, lige fra fremkaldelsen (i mørkekammer) til indklæbningen i album (meget besværligere end nu). Det blev efterhånden til et utal af billeder, mest fra ferier og rejser, både familie-portrætter og prospekter. De heldigste af disse, især bjerg-landskaber, blev forstørrede og indrammede; der hang en del sådanne på væggene.

I øvrigt havde min fader mange andre, måske noget spredte interesser, som affødte mange slags virksomhed. Efter middagen (stedse kl. 4¹/₂) og en travl arbejdsdag fik han gerne en kort lur på "chæselongen", men bortset derfra har jeg aldrig set ham

ledig noget øjeblik. Efterhånden som han fik bedre tid, og især efter at han havde opgivet sin praksis, gik han også jævnlig til foredrag eller fulgte forelæsnings-rækker, i forskellige emner, også udenfor hans fag. En tid lagde han sig efter kunsthistorien - dog vistnok uden nogensinde at opnå et personligt, førstehånds forhold til kunsten. Men vidnesbyrd var dette, og meget andet, om en udadvendthed og lærelyst.

Tiden spejlede sig uhjælpeligt i mit barndomshjem. Det var jo endnu "halvfemserne", og det var, i al fald til at begynde med, et ret typisk klunke-hjem, vist ikke meget forskelligt fra det kun lidet ældre som Otto Rung, et par huse længere henne i St. Kongensgade, oplevede i sin barndom. Efterhånden som den almindelige smag ændrede sig, udskiftedes en del af det mest klunkede med nyt, men det blev egenlig aldrig til noget helt; en stærk personlig formsans kom aldrig til at præge stuerne. I det æstetiske var mine forældre lidet sikre eller selvstændige (helt anderledes i vurderingen af rent menneskelige forhold). Men tiden omkring 1900 kendetegnes vel overhovedet af en formsansens forvirring eller hensygnen. (Trods senere uomtvistelige landvindinger kan det måske diskuteres, om smags-forvirringen - alt taget i betragtning - nu er så meget mindre.)

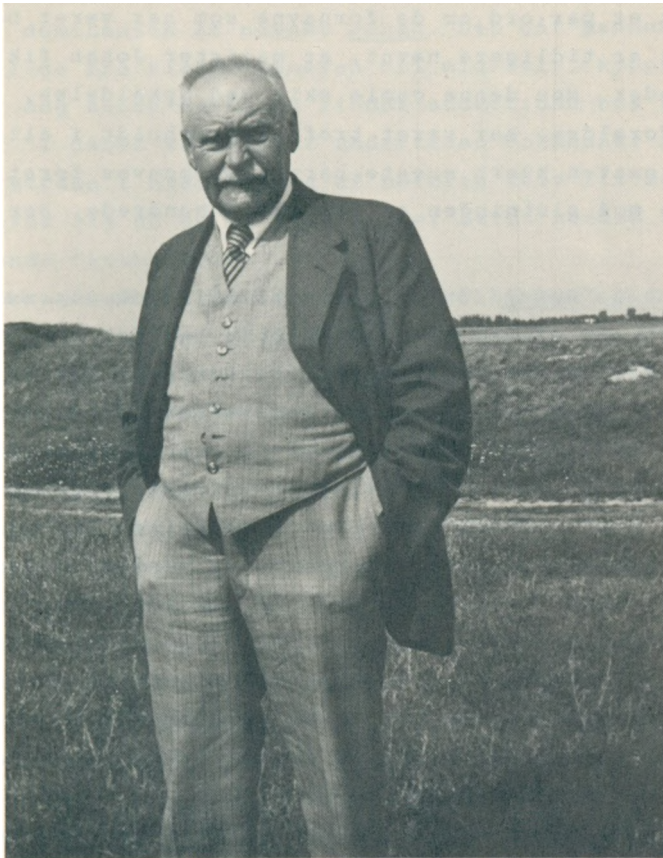
I det hele har den lange række af Rehling'er været bofaste - som man var det i ældre dage langt mere end nu, hvor så mange uden sorg flytter fra én lejlighed til en anden, og hvor rejser er blevet noget let overkommeligt. De gamle flyttede sig sjælden fra det sted hvor de fik deres virksomhed og bolig.

Den flittige klædekræmmer Johan (f. 1667), som ikke havde medhjælpere, synes at have været bestandig lænket til sin bod på Amagertorv, og har næppe nogensinde, i al fald ikke langvarigt, fjernet sig fra København. Hans søn, magisteren, var ganske vist i sin ungdom på et længere ophold i udlandet, men er øjensynlig siden faldet til ro. Han fik efterhånden præstekald tre steder i landet, men intet tyder på at han har fjernet sig langt fra de dertil hørende præstegårde. Det samme kan siges om sønnen-provsten (præstegerning i Haslev-Egebjerg-Hillerød); der foreligger her end ikke det mindste om nogen ungdomsrejse.

Noget anderledes med guvernøren. En udlængsel har tydeligt

drevet ham allerede i ungdommen (ophold i Tyskland og Norge), og den førte ham længere bort fra Danmark end nogen forfader eller efterkommer, helt til den sydlige halvkugle. Men der blev han; i Tranquebar følte han sig hjemme. Hans søn Gerhardt, min farfader, havde knap så stærke vinger, eller knap så megen selvtillid. Opvokset i Tranquebar havde han kendt det fjerne (og higede i sin ungdom tilbage dertil), men efter sin juridiske eksamen forblev han livet igennem lænket til sine få embeder, først kortvarigt i Thorshavn, siden gennem en menneskealder i Odder, hvorfra han vist aldrig fjernede sig langt eller for længere tid. I hans næstsidste leveår, husker jeg, foretog han en rejse, en da for en olding besværlig, for at besøge sønnen i København og datteren i Rønne.

En gennem hele livet levende trang til bestandig at opleve nye steder har dog, som vel hos ingen forgænger, manifesteret sig hos min fader. Bundet som han af sin virksomhed var, gennem mere end 35 år, til én og samme bolig, var han utrættelig i at planlægge stadig nye sommerophold for familien, overalt i Danmark, men også i Sverige og Norge. Den for hvem nordiske sprog siden blev studie-emne, erindrer med taknemmelighed at have fået allerede i tidlige år det svenske og det norske ind gennem øret. Men også adskillige egenlige "rejser" blev det til, altid mod nord eller syd. I de forholdsvis unge år fodture i Norge, siden mere bekvemme rejser, til Schweiz, til Italien. Altid var det de fremmedartede landskaber, og ikke mindst bjerg-landskaber, der lokkede den i det daglige så stavnsbundne. Endnu i sin alderdom, efter opgivelse af læge-virksomheden, foretog min fader sin hidtil længste rejse, til Sicilien. Først i de allersidste år, efter sent at have erhvervet egen sommerbolig, resignerede han, og tilbragte alle somre i Rørvig.

16. Min fader Lægen, her i sit otium udenfor ferie-huset i Rørvig, endnu helt sig selv, som man havde kendt ham siden sin begyndelse, og dog ikke ret langt fra graven.

S L U T N I N G

Endnu blot et par ord om de fornavne som har været båret i familien. Det er tidligere nævnt, at magister Johan fik navn efter sin morfader. Men denne gamle skik med opkaldelse, i reglen efter bedsteforældre, har været trofast overholdt i alle de ældre slægtled ved næsten hvert eneste barn, og opgaves først - som så meget andet - mod slutningen af forrige århundrede. Her nogle eksempler.

Provst Andreas Johan (Johansen) Rehling havde sit ene fornavn efter sin morfader biskop Andreas Wøldike, og det andet efter sin farfader klædekræmmeren. Den ældste søn (guvernøren) kaldtes Johan(nes), vel efter sin farfader magisteren. Hans søn af første ægteskab hed August, antagelig efter sin moder Augusta. Den næste søn Otto Chr. havde navn fra sin morfader, kommandanten på Dansborg Otto Chr. v. Stricker. Den følgende søn Herman var som en farbroder opkaldt efter dennes morfader provst Herman Dominicus Beckmann. To sønner, den første død som spæd, døbt Andreas Johan efter deres farfader provst R. Den først fødte datter Augusta fik vel navnet efter guvernørens første hustru. Det usædvanlige navn Mantze hos den yngste datter (og siden dennes niece Mantze Møller) er en kæleform (eg. Manse) af Maren, og stammer vel da fra guvernørens elskede søster.

Gerhardts og Fredes første datter hed Elisabeth efter sin mormoder i Helsingør (Johanne Elisabeth Lund f. Larsen); i øvrigt havde også hendes farfader guvernøren en søster Elisabeth. Den næste datter kaldtes Meta, vel en variant af hendes farmoders navn Metta (atter en forbedring af dåbsnavnet Mette). Om sønnen er foran talt. Den yngste datter Julie opkaldtes vel efter sin moster Julie (eg. Juliane) f. Lund. Hendes børn hed Johanne (efter sin farmoder), Gerhardt (efter sin farfader), Elisabeth (kaldet Betten, efter sin afdøde moster), Frede(rikke) (efter sin mormoder). De to yngste børn fik, efter en ny tids skik, uafhængige navne.

Selv døbt jeg (foruden med mit kaldenavn): Johan (efter min morfader) og Gerhardt (efter min farfader). Men ved mine yngre søskendes dåb forlodes ganske den ældgamle opkaldelses-skik,

hvorfor de hver kun fik ét fornavn.

I denne familie særlig påfaldende, og til tider noget forvirrende, er dominansen af navnet Johan. Det går gennem alle generationer lige fra klædekrammeren til mig selv, hyppigst som eneste eller dog kalde-navn, og findes undertiden hos flere i samme børneflokk. I dåben var navnet undertiden Johannes, men dette forkortedes stedse i hjemmene og af bærerne selv til Johan. - Min moder gjorde sig nu og da lystig over dette hendes faders og hendes mands "kuskenavn".

I de foregående skildringer, som har bevæget sig ned gennem henved 300 år, vil der måske savnes en helhed og sammenhæng. De omtalte repræsentanter for slægten har i meget haft skiftende forudsætninger, i de skiftende tider, virksomheder - og mødre! (Om de sidstes indflydelse har desværre kun lidet kunnet meddeles.) Men navnlig er kilderne til oplysning om dem så uens, både i art og i omfang. Dog tør det måske håbes, at den lange snak har efterladt indtrykket af en vis sindelagets konstans i denne slægt, i al fald til og med den generation hvormed vi her slutter. Aldrig det stærke, det dybt originale, end sige geniale. Stedse arbejdsomhed, oprigtighed - og menneskevenlighed.

Og her må der standses, efter den sidst uddøde generation. De næste haves endnu på for kort afstand. Men vist er vi ikke færdige, vi Rehling'er. I fortsættelsen overskues endnu tre slægtled (og spirer til et fjerde). Om man begynder ved den formodede stamfader på Chr.IVs tid, bliver det mindst 11 generationer i Danmark. Så den oprindelig tyske familie har vel vundet en stærkere borgerret i landet end de fleste - ganske ligesom i sproget utalrige tyske gloser, der har gjort deres gavn her lige så længe eller længere, men som kortsynede "sprogrøgttere" har ønsket at forvise.

Overskriften over disse notater lover en beretning om de danske "Rehling'er". Men det foregående har kun, eller næsten kun, beskæftiget sig med stamfædre i den "lige linje", fra det gamle kræmmer-dynasti til mig selv. Slægten består jo af mange andre end disse, og det kunde vel tænkes, at der var langt interessantere ting at berette om sådanne andre, altså brødre til dem i "linjen", at nogle af dem havde udrettet noget større og for-

tjente en større opmærksomhed. Denne teoretiske mulighed finder dog ingen praktisk bekræftelse ved et studium af Rehling-stamtavlen. Ser man tilbage over de foran gennemgaaede generationer, og spejder til siderne, finder man egenlig ingen bærer af slægtsnavnet som, så vidt vides, har ydet noget mærkeligt, bortset fra guvernørens broder Diderik, som stiftede det store familie-legat, og hans søn Otto, som familien skylder tak for hans mange breve fra Indien.

Hvad man derimod bestandig finder i denne stamtavle, er dels: ingen broder, dels: brødre døde i ung alder, eller som var ugifte eller dog barnløse, og som altså ikke forplantede slægten. (Afkommet i Indien må vi afstå fra at udtale os om.) Skønt der i flere af de ældre generationer var en talrig børneskare, blev det således stadig småt med Rehling'er. I min barndom og ungdom var der meget længe kun tre mandlige bærere af navnet her i landet: min fader og hans to sønner. Et sløjt produkt, kan man sige, af en familie som startede i Danmark på Chr.IVs tid. Tallet er dog siden sat en smule i vejret.

Om døtrene, søstrene, oplyser kilderne lidet andet end at de blev gift (hvis de blev det). Men der går det træk gennem næsten alle generationer, at Rehling-døtrene (og dermed sidegrenene) - om de så hed Wittmaack, Qvistgaard, Møller, Stricker eller Fischer (erindret være Anna Maria, Martha, Augusta, Elisabeth, Meta) - har næret en stærkere veneration for Rehling-navnet end dets bærere. En vis, knap fuldt forklarlig nimbus omkring navnet har bredt sig til siderne (endog på anden hånd: til Schæffer'e, Koefoed'er m.m.). Men vist skylder vi denne kvinderække meget.

Som bærer af Rehling-navnet, nu den ældste, føler man - fra siderne - øjne hvile på sig, med forventning om at man lever op til noget agtet. Måtte det foregående være i det mindste et afdrag på det man skylder sine forfædre! - Siden dette skreves, er mange Rehling-ætlinge af mit slægtled (i lige eller side-linje) døde, sådanne som måske vilde have læst den foregående beretning med større interesse end den som kan forventes hos de følgende generationer.

S T A M T A V L E (fortsat fra 1915).

Da de ældre medlemmer af slægten oftest havde flere fornavne, er kaldenavnet, så vidt det har kunnet oplyses, i det følgende markeret ved parentes om de øvrige.

Af hensyn til formentlig bedre overblik er, til forskel fra den ældre stamtavle, repræsentanterne for hvert slægtled, de med romertal markerede, nedenfor opført i rækkefølge, uden afbrydelse af efterkommere. Disse er som følge heraf for hver generation betegnede ved fortløbende arabertal (ikke forfra for hver familie).

Først spredte supplementer til stamtavlen af 1915. Fra og med slægtled VII i ny, sammenhængende redaktion.

(Børn af III, 3, provsten:)

- IV, 3. Herman (Diderik Beckman) R.
- IV, 5. Hans (Georg Diderik Adolph) R.
- IV, 7. (Samuel) Diderik (Beckman) R.

(Børn af IV, 1, guvernøren:)

- V, 3. Herman (Hans Samuel Didrik) R. F. 2/6 1814 (Poul Fischers rettelse i stamtavlen).
- V, 5. Frits (Frederik) R. D. 8/6 1841 af en tropesygdom (ikke dræbt af malajer); således if. P.F. med reference til brev fra Julie R.
- V, 6. Johan R. Stamtavlens oplysning sikkert forkert. Jf. foran om gravskriften.
- V, 8. (Ditleff) Adolph (Carl) R.
- V, 10. Mantze (Regine Charlotte) R. D. i København 1916.

(Barn af V, 1, August R.):

- VI, 1. (August) Carl (Johan Nosky) R. Var fra nov. 1846 i Danmark i Prof. Mariboës Institut. Søgte 1849 optagelse på Sorø Akademi (jf. bevaret brev fra Metta R. f. Stricker).

(Børn af V, 4, herredsfogeden:)

- VI, 2. (Meta Johanne) Elisabeth R. - Peter Adolf Stricker. D. 25/2. 1930.
- VI, 3. Meta (Marie Christine) R. D. i Khn. 28/7 1929.
- VI, 4. (Børge) Johan(nes) (Louis) R. D. 18/4 1938. - Hustru Nøeltje (Johanne) Fich. D. 1/7 1952.
- VI, 5. Julie (Augusta Frederikke) R. D. 25/2 1940. - Thomas (Schmidt) Kampmann. D. 23/4 1921.

(Barn af V, 7, skibsfører Johan R.):

VI, 6. Harriet (Maria) R. D. i Khn. 18/4 1944.

(Barn af V, 8, plantage-ejer Adolph R.):

VI, 7. Metta (Maria) R. D. i Espergærde 23/1 1941.

(Børn af VI, 4, Johan(nes) R., læge:)

VII, 1. Erik (Johan Gerhardt) R., f. 12/2 1890 i Khn. Student 1908. Cand.mag. (ikke mag.art.) 1915. Adjunkt, senere lektor v. Østre Borgerdydskole (indtil 1955). Lærer v. N.Zahles Faglærerindkursus 1918-32, v. Danmarks Lærershøjskole 1925-63. Censor v. lærereksamen 1924-47. Medstifter af Selskab for nordisk Filologi, i bestyrelsen 1913-20, formand 1926-28. Forfatter af lærebøger i dansk og svensk, for skolen og for videre studium, hvoriblandt Det danske Sprog (fornyset udg. 1951 og senere) og Skriftlig Form (1948 og senere).

G. 1 31/5 1911 (borgerlig vielse Frederiksberg) Gudrun Schneekloth, f. 21/11 1887 Frederiksberg, datter af skolebestyrer prof. K. A. Schneekloth og Halvordine Tuxen. Student 1907, mag.art. 1917. Lærerinde, siden lektor, v. Ingrid Jespersens Skole (indtil 1953). - Børn VIII, 1-2.

G. 2 23/5 1936 (borgerlig vielse Gentofte) Marikka (Dagny) Hansen, f. 25/9 1907 i Jels, datter af handelsmand Chr. Mathisen Hansen og Signe Nielsen; kommunelærerinde, siden overlærer.

G. 3 21/12 1951 (borgerlig vielse Khn.) Else (Margrethe) Herlev, f. 10/9 1912, datter af vice-skoleinspektør Vald. Herlev og Harriet Egedius. Student 1931, lærereksamen 1937, siden overlærer.

VII, 2. Ella R., f. 3/3 1891 i Khn. Malerinde på Den kgl. Porc.fabrik. Siden lærerinde i porc.maling. G. 11/11 1920 disponent Paul (Julius) Fich, f. 28/7 1893 i Bremen. Søn af prokurist Charles Ludvig Fich (broder til Neeltje Fich, gift Rehling) og Karen Clementine Wilhelmine Andersen. Ægteskabet opløst 25/2 1944.

VII, 3. Svend R., f. 27/3 1893 i Khn. D. 10/4 1957 i Khn. Student 1911. Cand.theol. 1917. Præst i Grenå (fra 1918), sognepræst på Strynø (fra 1925), ved Citadelskirken (1930-37 og fra 1944), ved Garnisons Kirke (1937-44). Formand for K.F.U.M. i Danmark 1937-43. Forfatter af en række digtsamlinger (1913-51) samt opbyggelige skrifter.

G. 10/8 1917 Bertha Salto, f. 30/7 1893, datter af oberst Hans Chr. Salto og Ingeborg Heide. - Børn: VIII, 3-5.

VII, 4. Sigrid R., f. 20/5 1896 i Khn. D. 22/3 1952 i Khn. Biblioteksassistent.

G. 1 7/2 1927 afdelingschef Ernst (Octavius) Brusendorff, f. 15/4 1899 i Frederikshavn. D. 29/5 1960 i Khn. Søn af lektor Ernst (Octavius) Brusendorff og Jacobine Oline Larssen.

G. 2 31/10 1942 fabrikant Orla Hylsenberg (f. Hansen).

(Børn af VII, 1, Erik R., lektor:)

VIII, 1. Vagn R., f. 12/7 1913 i Khn. Student 1931. Cand.mag. 1939. Talepædagogisk eks. 1943. Lærer v. Københavns Folke-Musikskole (1939-57), i bestyrelsen 1941-57, formand 1947-54; formand for De danske Folke-Musikskoler (1949-1970). Lærer v. Odense Teaters elevskole (1953-63). Afdelingsleder i dansk talesprog og lektor i retorik ved Danmarks Lærerhøjskole (fra 1963). Konsulent og leder af taleundervisning for medarbejdere v. Danmarks Radio (fra 1965).

G. 15/5 1939 Kirsten Brøndum, f. 7/9 1913 i Århus. Datter af lektor Jens Ove Møller Brøndum og Agnes Hjorth. Student 1931, udd. som keramikervidenskabsingeniør 1938, udd. som småbørnspædagog 1965. - Børn IX, 1-3.

VIII, 2. Helle R., f. 12/4 1918 i Khn. Student 1937. Sekretær ved Kunstakademiet.

G. 11/5 1940 Hans Borup, f. 10/3 1893. D. 27/6 1966. Søn af højskoleforstander Johan (Jacob Nansen) Borup og Eline Sophie Schousboe. Student 1912. Grundl. Borups Musikforlag 1922, lærer ved Borups Højskole fra 1922, forstander fra 1937.

(Børn af VII, 3, Svend R., sognepræst:)

VIII, 3. Johannes R., f. 12/7 1918 i Grenå. Inkassator.

VIII, 4. Andreas R., f. 2/7 1920 i Grenå. Student 1938. Mag. art. 1945. Journalist, siden 1954 ved Associated Press, siden 1957 redaktør ved Aller Press. Udgav i 1943 romanen "En dag er det glemt".

G. 28/3 1945 med bibliotekar Agnete Fabricius, f. 30/3 1921, datter af grosserer Lars Peter Fabricius og Emilie Bache Simmelhag. - Børn IX, 4-5.

VIII, 5. Frede (Elisabeth) R., f. 27/7 1925 i Århus. Korrespondent 1945, siden oversætter.

G. 17/5 1947 Ib Gregersen, f. 25/10 1922. Søn af apoteker Povl Gregersen og Frida Frederiksen. Student 1941, cand.polyt. 1947, lektor v. Gl.Hellerup Gymnasium fra 1963.

(Børn af VIII, 1, Vagn R., afdelingsleder, lektor:)

IX, 1. Jacob R., f. 9/11 1942 på Fr.berg. Cand.polyt. 1968. Afdelingsleder 1973. Forretningsfører i De danske Folke-Musikskoler fra 1966, formand fra 1970.

G. 17/5 1968 Kirsten (Margrethe) Christensen, f. 10/1 1944 på Fr.berg. Datter af civilingeniør Børge Andersen og Inge Margrethe Nielsen. Statsprøvet musikpædagog 1974. G. 15/11 1963 Jesper Bøje Christensen, f. 3/12 1944. Søn af inspektør Frederik Vilh. Christensen og Karla Margrethe Tümmeler. Ægteskabet opløst 1967.

IX, 2. Elisabeth R., f. 2/8 1944 på Fr.berg. Statsprøvet musikpædagog 1973 (Nordjysk Musikkonservatorium).

G. 12/3 1965 Helge (Hans Karl) Reinhardt, f. 4/6 1943 i Stuttgart. Søn af operasanger Martin Theodor Reinhardt og Margrethe Kraft. Statsprøvet musikpædagog 1971 (Nordjysk Musikkonservatorium), adjunkt ved Hjørring Gymnasium 1971. Ægteskabet opløst 1974.

IX, 3. Michael R., f. 2/8 1947 på Fr.berg. Student 1966. Stud.med.

(Børn af VIII, 4, Andreas R., forfatter, mag.art.):

IX, 4. David R., f. 13/5 1949 på Fr.berg. Student 1968.
Cand.jur. 1975. Sekretær i Miljøministeriet.

IX, 5. Gerhardt R., f. 22/4 1952 på Fr.berg. Student 1971.
H.A.-eksamen 1974. Stud.merc.

(Børn af IX, 1, Jacob R., afdelingsleder, civilingeniør:)

X, 1. Tine R., f. 20/4 1964 på Fr.berg (adopteret af Jacob R.,
datter fra Kirsten R.'s første ægteskab).

X, 2. Mette R., f. 10/8 1971 i Hørsholm.

I N D H O L D

Indledning

Forhistorie

Klædekrammeren

Magisteren

Provsten

Guvernøren

Herredsfogeden

Lægen

Slutning

Stamtavle, a-jour-føring

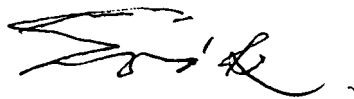
Kære Else:

Du véd ikke hvor vi længes efter dig, du vores - i al fald min - næsten eneste levnede ven. Omkring det gamle træ segner efterhånden de fleste andre. Næst efter min egen Else (og naturligvis mine børn) står du hjertet nærmest.

Ved din sygdom er der tæret på vores tålmodighed, dog intet imod hvad der er tæret på din. Kære: hold dine lidelser ud! Vi venter på dig.

Her kommer min vistnok oftere omtalte Rehlingkronike, som jeg omsider har bekvæmet mig til privat at lade fremstille. Jeg frygter at den kan være dig til besvær, da jeg af erfaring véd hvor fortvivlende liden plads man har med kun et hospitals-sengebord til sin rådighed. Men jeg syntes at du skulde være blandt de første til at modtage ~~den~~ bogen. Kan den måske en smule forkorte dine langsommelige dage?

Din uforanderligt hengivne ven

November 1975.